CAP. VI

ANUL 1860—1864

Studiul asupra învĕţământuluĭ secundar din România, scris de D. profesor Vitzu, şi devenit carte oficială, prin faptul că a fost tipărit de Ministerul instrucţiuneĭ publice, despre istoria scólelor din România de dincóce de Milcov, nu aduce decât informaţiunile următóre :

«In fine în tómna anuluĭ 1859, se constitue definitiv facultatea de drept, cu un corp didactic aparte, distinct de cel al gimnasiuluĭ, şi dirigindu-se de un decan ales de profesorĭ.

Cursurile facultăţeĭ eraŭ divisate în treĭ anĭ, iar profesorĭ aĭ facultăţeĭ găsim, în programa din 1859—1860, pe Bosian, decanul facultăţeĭ şi profesor de dreptul roman, Costa-Foru, profesor de dreptul civil şi Viorénu de procedura dreptuluĭ civil.

La 8 Octombre 1863, prin decretul domnesc No. 967, al Prinţuluĭ Alexandru Ión Cuza, se institue la Academia din Bucurescĭ *o scólă superióră de sciinţe,* cu scopul de a forma profesorĭ de sciinţe matematice, fisice şi naturale pentru gimnasiĭ, precum şi pentru pregătirea studenţilor la specialităţĭ de aplicaţie sciinţifice. Acésta este ***facultatea de sciinţe,*** creeată sub Ministrul de instrucţiune, A. Odobescu.

La 30 Octombre 1863, prin decretul domnesc No. 1.047, se institue la Academia din Bucurescĭ o *scólă superióră de litere,* cu scop de a forma profesorĭ gimnasialĭ în ramurile limbelor clasice şi moderne, a Literatureĭ şi şi Filosofieĭ, Istorie şi Geógrafie.

Acésta este *facultatea de litere,* creeată sub Ministrul de instrucţie D. Bolintineanu.

In fine, la 4 Iulie 1864, prin decretul domnesc No. 765, se decide, ca facultăţile unite din Bucurescĭ să pórte numele de *Universitatea din Bucurescĭ,* cu un rector ales de profesoriĭ tutulor facultăţilor, avênd fie-care facultate câte un decan ales de profesoriĭ respectivĭ aĭ facultăţeĭ. Ast-fel, în 1864, *se stabilesce în mod definitiv Universitatea din Bucurescĭ, cu patru anĭ în urma celeĭ din Iaşĭ.*

Asemenea D. Vitzu, istoriograful oficial al scólelor secundare, resumă istoria scólelor moldovene de la 1860—1864, în puţinele cuvinte de maĭ jos :

Periόda III. Invĕţămêntul public din a 3-a periódă, 'l considerăm de la 1860 şi până astădĭ.

Acéstă periódă este plină de fapte măreţe, pentru istoria nóstră naţională, şi în adevĕr, în dilele de 5 şi 24 Ianuarie 1860, aspiraţiunile seculare ale Românilor 'şĭ vĕd realisarea dorinţelor lor în unirea ţĕrilor surorĭ, sub **Domnul Alexandru Ión I.**

Invĕţămêntul naţional eşind triumfător din grelele încercărĭ, 'şĭ asigură stabilitatea

în definitiva întemeere a învĕţămêntuluĭ superior, represintat prin Universitatea de Iaşĭ (1860) şi Universitatea de Bucurescĭ (1864). De altă parte instrucţiunea publică capĕtă o **unitate** în ambele ţĕrĭ surorĭ, prin legea de la 1864, sub imperiul căreia se conduce până astădĭ; de aceea este de cel maĭ mare interes a cunósce resultatele la care aŭ ajuns scólele din cele treĭ ramurĭ de învĕţămênt, stabilite prin legea organică maĭ sus citată, pentru a putea introduce ameliorările impuse, astădĭ maĭ mult decât orĭ când, de progresele sciinţeĭ realisate în alte ţĕrĭ, cu o cultură clasică superióră nouă.»

Să cercăm acum şi noĭ a împlini lacunele ce istoriograful oficial al Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice a lăsat.

*

Budgetul scólelor moldovene pe anul 1860, votat de Adunarea legislativă şi adoptat şi de Comisiunea centrală din Focşanĭ, ne presintă următorul aspect, cât privesce scólele:

Se vor întreţine 42 scolĭ sătescĭ, plătite câte 3.000 leĭ una pe an (2.700 învĕţătorul şi 300 leĭ cheltuelĭ mĕrunte).

Se creează 10 scolĭ sătescĭ noue, de la 1 Iulie 1860.

Se acordă un fond de 6.000 leĭ, pentru dotaţiunea acestor scóle.

Se acordă lefile a 31 de institutorĭ primarĭ la atâtea scolĭ. (Cl. IV.)

Lefile acestora variéză de la 650 la 750 leĭ pe lună.

Un egal numĕr de profesorĭ de clasa a III-a, şi alţĭ 31 de clasa I şi a II-a.

31 de caticheţĭ la districte câte 3.000 leĭ pe an.

4 institutóre de clasa a IV-a la Bêrlad, Galaţĭ şi Iaşĭ, de la 7.200—8.500.

20 institutóre de clasa III-a şi 20 de clasa I şi a II-a.

Asemenea 20 de catichețĭ la aceste scolĭ.

O scólă nouă de fete la Botoşanĭ, o scólă nouă primară la Bêrlad de la 1 Septembre.

In învĕţămêntul secundar se constată prin budget existenţa gimnasiuluĭ central din Iaşĭ, cu 19 catedre.

Gimnasiul din Bêrlad, cu 5 catedre.

Gimnasiul din Botoşanĭ, cu 4 catedre.

Scolĭ reale sunt una Iaşĭ, cu 6 catedre, şi a duoa în Galaţĭ, cu 7 catedre.

La scólele secundare, se numeră şi scóla centrală de fete din Iaşĭ, cu 13 catedre.

Invĕţămêntul Inalt coprinde facultatea filosofică, cu treĭ catedre, cu câte 14.000 leĭ una; facultatea juridică, cu 6 catedre, şi facultatea teologică pentru anul I, treĭ catedre.

La scolĭ speciale e trecută scóla de meseriĭ, cu 7 meşterĭ conducĕtorĭ de ateliere, şi 2 profesorĭ pentru partea teoretică şi 15 călfĭ salariate. Lângă acéstă scólă există un internat.

Internatul gimnasial de la aşĭa disa Academie, şi internatul scóleĭ de fete, cum şi al scóleĭ preparande, aŭ personal separat.

Inspecţiunea generală a scólelor se face de un inspector general plătit cu 15.000 leĭ pe an, şi prin delegaţiunĭ deosebite, pentru care s'a prevĕdut un fond de 20.000 leĭ pe 1860.

Seminariile, coprinse la cap. XII al budgetuluĭ, ne arétă funcţionând seminariul Veniamin, cu 16 profesorĭ, cel de Roman cu 6 profesorĭ, din care unul pentru clasa IV-a, ce se va deschide la 1 Septembre; cel de Huşĭ cu 8 profesorĭ; cel din mŏnăstirea Neamţuluĭ, cu 5 profesorĭ.

Budgetul pe 1860, este primul budget regulat, votat de Adunare, pentru scóle.

Din el apare și unele mîntuitóre intențiunĭ culturale, carĭ aŭ presĕḑut la redacțiunea budgetuluĭ acestuia, grație luminatuluĭ bărbat, care a dobândit de la Adunarea Cameręĭ din Iașĭ acest budget, D. M. Kogălniceanu. Budgetul acesta fu întocmit de autorul acestor anale.

Pe lângâ adăugirile semnalate maĭ sus peste scólele existente la 1859, budgetul creâ un musĕŭ de pictură; despre care avem să vorbim maĭ la vale; îmbunătăți biblioteca consacrând sumĭ însemnate, pentru cumpĕrarea și legarea de cărțĭ; institui concursurĭ generale între toțĭ premianțiĭ de gimnasiĭ din ambele Principate, pentru limba latină și matematicĭ; dotâ cu câte 10 burse gimnasiile din Botoșanĭ și Bêrlad; acordâ 12 burse la studențĭ de facultățĭ din Iașĭ; hotări îmmulțirea până la 25 a cifreĭ de stipendiștĭ trimișĭ la Paris, la scolĭ speciale, sub privegherea luĭ Royer Collard; destinâ 30.000 leĭ, pentru tipărirea de cărțĭ didactice și alțĭ 10.000 leĭ, pentru cabinetut de fisică și himie. [1])

*

In practică, în aplicarea luĭ, acest budget dete și maĭ marĭ resultate decât cele prevĕḑute maĭ sus, în adevĕr, D. M. Kogălniceanu, Ministrul instrucțiuneĭ publice în Moldova la 1860, al căruia Director de Minister era autorul acesteĭ cărțĭ, desvoltă o activitate ce nicĭ până astăḑĭ n'a uitat'o corpul didactic din Iașĭ, și ajunge să încoroneze lucrarea culturală a Moldoveĭ, prin înființarea la 26 Octombre 1860, a universitățeĭ din Iașĭ.

Dăm în anexă [2]) documentele înființăreĭ acesteĭ înalte instituțiunĭ ale căreĭ lucrărĭ prealabile se află în dosarul de la Ministerul instrucțiuneĭ publice, din 15 Septembre 1860, cu No. 436.

Dr. Ión Strat a fost primul rector ales al universitățeĭ, în 6 Decembre 1860, iar prorector Filaret Stavropoleos Scriban. [3]) Totușĭ la 26 Octombre 1860, Barnuțiŭ fu primul rector provisoriŭ.

*

Incă din discursurile rostite la ocasiunea solemnitățeĭ distribuțiuneĭ premiilor, pe anul scolar 1859—1860, se putea vedea tótă iubirea de care Ministrul Kogălniceanu era onorat din partea întreguluĭ corp didactic, cât și îmbunătățirile ce se așteptaŭ de la el. Intre aceste îmbunătățirĭ, era decretarea învĕțămêntuluĭ primar obligatoriŭ, îmmulțirea scólelor primare, înființarea de grădinĭ de copiĭ, de cursurĭ și scolĭ speciale de adulțĭ; înființarea facultățeĭ de sciințe, ca secțiunea a II-a a facultățeĭ filosofice; complectarea facultățeĭ filosofice. [4])

Rĕspunsul Ministruluĭ Kogălniceanu la cuvêntarea luĭ V. A. Urechiă, făcută în numele Consiliuluĭ scólelor, a fost plină de promisiunĭ pentru scólă și corpul didactic, promisiunĭ, carĭ cele maĭ multe le a și realisat ilustrul bărbat. [5])

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dăm o facsimilă dupe baso-relieful frumos, cu care statuarul Hegel, autorul minunateĭ statuĭ a luĭ Miron Costin, va înzestra noua Universitate din Iașĭ, baso-relief represintând solemnitatea inaugurăreĭ Universitățeĭ la 1860.

[4]) Veḑĭ anexa.

[5]) Veḑĭ anexa.

*

Intre diferitele creațiunĭ culturale sĕvêrșite în Iașĭ, la 1860, avem a menționa:

1) Creațiunea în 6 Septembre 1860, a scóleĭ de musică și declamațiune; [1]

2) Creațiunea scóleĭ de bele-arte și a musĕuluĭ de pictură, în 29 August 1860; [2]

3) Lucrările înaintate pentru creațiunea unuĭ seminariŭ de ritul catolic.

Prin budgetul pe 1860, M. Kogălniceanu, a fost dobândit de la Adunare, un prim condeiŭ, pentru organisarea acestuĭ seminariŭ. D-sa a venit la acest plan, pentru a împedica propaganda ungurćscă din satele catolice prin preoțiĭ maghiarĭ, carĭ împedicaŭ pe sĕteniĭ catolicĭ să'șĭ trimită copii la scóla publică primară din sat.

Sub Ministerul luĭ Kogălniceanu, fiind Ministru interimar la instrucțiunea publică autorul aceste operе, s'a isgonit din Moldova un numĕr de preoțĭ catolicĭ ungurĭ, aplicându-li-se vechĭ decrete ale Congregațiuneĭ fidei, carĭ cereaŭ de la preoțiĭ dintr'o misiune, să cunóscă, până în 6 lunĭ, limba țĕreĭ unde sunt misionarĭ, orĭ să fie expulsațĭ.

Intrebațĭ despre limba românéscă, mulțĭ preoțĭ catolicĭ n'aveaŭ nicĭ o cunoscință; de aceea aŭ fost dațĭ peste hotar, grație energieĭ și patriotismuluĭ luĭ M. Kogălniceanu, și aŭ fost înlocuițĭ treptat cu preoțĭ catolicĭ italienĭ, până când vor fi formațĭ preoțĭ românĭ în înființândul seminariŭ catolic.

Din nenorocire, naționala idee a luĭ M. Koglniceanu și a nóstră n'a ințeles'o ceĭ cariĭ aŭ urmat la Ministerul de culte și lucrul rĕmase fără nicĭ o urmare, spre marea plăcere a consuluĭ austriac, care protegea preoțimea și ideile unguresci.

La 1864, se maĭ agită cestiunea seminariuluĭ catolic din Moldova.

Onor. D-l N. Crețulescu, fiind Ministrul instrucțiuneĭ publice la data acésta, și avênd Director al Ministeruluĭ pe autorul opereĭ acesteia, isbutesce să promulge chiar decretul de înființarea aceluĭ noŭ seminariŭ. Se și înainteză lucrărĭ pentru închiriare de seminariŭ, a caselor din Iașĭ, ḑise ale luĭ Baston, dér lucrul iarășĭ rĕmâne baltă... Publiciștĭ necunoscĕtorĭ de afacere, prin jurnalul «Dâmbovița» al luĭ D. Bolintineanu, fac o stupidă opoсițiune acestuĭ proiect, ḑicênd, că guvernul face interesele catolicismuluĭ... Oposițiunea acésta neașteptată mulțămia însă pe deplin pe agentul austriac, care și el din alte puncte de vederĭ, lucra să împedice fundațiunea seminariuluĭ catolic.

Dăm în anexă [3]) regulamentul din 1864, pentru seminariul catolic, cât și vorbele nóstre despre acest seminariŭ, din cartea «Didactica.»

4) In 9 Septembre 1860, s'a publicat deschiderea în T.-Neamțuluĭ a uneĭ scóle de silvicultură, cu un internat de 20 elevĭ, gratis și 40 solvențĭ. [4]

Asemenea scólă nu putu a se realisa dupe căderea din Minister a luĭ M. Kogălniceanu și eșirea din directorat a luĭ V. A. Urechiă;

5) Se trimit, dupe stăruința nóstră, primiĭ bursierĭ în Italia: D-niĭ Petru Borș, G. A. Urechiă, Romul Scriban, Ión Morțun și G. Roșu.

Eată actele despre acésta din «Didactica» nóstră:

Bursierĭ în Italia

«In discursul ce am rostit la împărțirea premiilor pe 1859—1860, am propus să se trimită bursierĭ, maĭ cu sémă în țĕrĭ latine. Indată apoĭ, în Septembre, am și obținut de

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) »Monitorul oficial« al Moldoveĭ No. 109.

la neuitatul meŭ Ministru de culte și instrucțiune publică, D. Kogălniceanu, să se trimită 5 junĭ bacalaureațĭ la scólele superióre din Turin. Iată adresa No. 10.290, cu care aceștĭ junĭ studențĭ (D-niĭ Petru Borșiŭ, George A. Urechiă, Romul Scriban, Ión Morțun și George Roșu), aŭ fost recomandațĭ Comiteluĭ Cavur, prin intermediul primuluĭ consul al Italieĭ în țéră, D. Strambio.

Domnule Ministru,

«Nevoia de a apropia pe România pe cât maĭ mult de Italia, tulpina de unde a eșit, este astădĭ viŭ simțită de către M. S. Domnitorul și de către guvernămêntul sĕŭ.

«Midlocul cel maĭ expeditiv, tot-d'o-dată și cel maĭ energic, e de a felicita și de a grăbi trecerea ideilor italiane la noĭ, ideĭ carĭ singure pot să readucă vechia unificare de tens dințe și de aspirațiunĭ ale stirpeĭ latine.

«Pentru de a ajunge la acest prețios scop, guvernĕmêntul nu voesce a perde nicĭ o ocasiune, ce i se presintă, și decĭ, junilor studențĭ, destinațĭ a merge anul acesta la Paris, li s'a însemnat, în locul aceleĭ capitale, pe gloriósa capitală a Italieĭ, Turinul, pentru a studia acolo, în scólele italiene, deosebite specialitățĭ. Acestĭ junĭ sunt... Studiind la scólele italiene, eĭ vor putea maĭ bine pĕtrunde secretul gloriilor moderneĭ Italiĭ și a readuce în România, cetățenĭ desvoltațĭ pentru binele și viitorul eĭ, precum sunt aceĭ ce împresóră tronul gloriosuluĭ vostru Rege.

«Permitețĭ'mĭ, decĭ, D-le Ministru, a recomanda, cu deosebire, pe maĭ sus numițiĭ studențĭ, buneĭ voințĭ a D-vóstre și a guvernuluĭ din care facețĭ așĭa de însemnată parte, cu rugăminte de a regula admiterea lor în scólele naționale și spre a fi considerațĭ ca fiĭ aĭ Italieĭ, légănul cel neperitor al străbunilor Românilor.»

Eată rĕspunsul primit de la Turino și de la Consulul italian:

Domnule Ministru,

«Cu plăcere m'am grăbit a comunica E. S. D-luĭ Ministru al afacerilor străine al M. S. Regeluĭ Augustul meŭ Suveran, nota D-vóstre, sub data 22 August, No. 9.344, prin care 'mĭ ațĭ fost anuntat purcedarea la Turin a 5 junĭ românĭ, trimișĭ pentru a'șĭ urma acolo studiile universitare.

Guvernămêntul a primit cu vie satisfacțiune aceste noue dovedĭ de simpatia, pe care o profeséză guvernămêntul M. S. Principeluĭ Stăpânitor și națiunea română pentru Italia.

D. Conte de Cavur s'a grăbit a recomanda în deosebĭ pe juniĭ compatrioțiĭ D-vóstre, carĭ deja sunt sosițĭ la Turin, solicitudineĭ coleguluĭ sĕŭ, D. Conte Mamiani, Ministrul instrucțiuneĭ publice, care va avea pentru dênșiĭ o deosebită îngrijire.

Vĕ transmit aci alăturata scrisóre din partea D-luĭ Ministru al instrucțiuneĭ publice din Turin, și vĕ rog, D-le Ministru, să primițĭ încredințarea considerațiuneĭ mele celeĭ maĭ deosebite.»

Agentul politic și Consul general de Sardinia, absent.

Vice-Consul, *Cataneo.*

No. 208. Bucurescĭ, 1860, Octombre $^{20}/_{8}$.

Adresa ministrului italian

Domnule Ministru,

«Scólele din Turin vor fi fericite de a primi pe junii moldovenĭ, pe carĭ hotărîrea D-vóstre i a trimis, pentru a învĕța cursurile speciale la carĭ sunt destinațĭ. Nu mĕ înduoesc, D-le Ministru, că vor găsi în studenții noștri amicĭ și frațĭ, cu carĭ sunt ca și concetățenĭ, și autoritatea competentă nu va va uĭta sub ce patronagiŭ și în ce scop eĭ se presintă la așeḑămintele nóstre de instrucțiune publică. Din partea mea mĕ aplaudez, că mi se presintă o ocasiune favorabilă, pentru a mărturisi onorabiluluĭ meŭ colegŭ din Moldova, tótă simpatia, care o simț, pentru interesanta și nobila sa patrie, și cred a fi fidelul interprete al Italienilor, mulțămindu'ĭ cu ardóre de sentimentele ce exprimă pentru țéra nóstră. Identitatea de origină, ce există între Moldova și Italia, întăresce amiciția lor pe basele nestrămutate ale natureĭ. Vĕ sunt recunoscĕtor de amintirea vechilor titlurĭ ale legăturilor nóstre, și mĕ mândresc de a fi părtaș dorințeĭ pe care binevoițĭ a forma, de a restrînge legămintele nóstre prin comunitatea ideilor și a instrucțiuneĭ.

Primițĭ, D-le Ministru, asigurarea înalteĭ mele considerațiunĭ.

Ministrul instrucțiuneĭ publice din Turin, *Terenzio Mamiani.*

No. 1.158. Turin, 1860, Septembre 23.

Se citesce în *Gazetta di Turino*, No. 266:

«Aŭ sosit în Turin 6 românĭ, G. Urechiă, etc. De când Traian conduse colonia romană în Dacia, relațiunea între duoĕ popóre frațĭ, fură întrerupte. Aḑĭ se începe alianța intelectuală între Italia și România, care în curs de atâția secolĭ a opus la frontierile séle milióne de cadavre năvălitorilor otomanĭ, și care, chinuită când de turcĭ, când de slavĭ, când de nemțĭ, a păstrat în limbă numele mareĭ originĭ latine, caracterul și aspirațiunile Italieĭ.»

Jurnalul *Opinione* tot din Turino scrie:

«Legăturile între România și Italia s'aŭ strîns fórte tare. Acésta este maĭ mult o alianță între duoĕ popóre frațĭ, în privirea evenimentelor ce vor schimba curênd fața Europeĭ. Guvernul Regeluĭ comptéză pe dênsa. Acel al luĭ Cuza s'a arĕtat demn de patria sa, punênd o colónă de fer ilustruluĭ edificiŭ al mareluĭ Traian; punênd fundamente noue vecheĭ și numeróseĭ coloniĭ a Italieĭ. De când imperiul roman căḑu sub ferul barbarilor, Auzonia uitase pe fata sa cea maĭ mică România. Ministerul actual din Moldova, o urcă pe marea scenă a popórelor, 'ĭ ardică vĕlul uĭtăreĭ și o arétă lumeĭ, frumósă și plină de viitor, ca și mama sa Italia.

«Istoria singură va sci să 'ĭ dea partea sa de glorie acestuĭ memorabil Minister, ea va pune pe fruntea luĭ, nu frunze de dafinĭ, dér de stejar, arborul vitejiilor, căcĭ a pus fundamentele uneĭ apropiate alianțe între România și vechia Italia. Décă Orientul 'șĭ ațintesce ochiĭ asupra Românieĭ și aștéptă de la ea mult, apoĭ acésta din urmă se uĭtă spre Italia, iar Italia se uĭtă la dênsa, și cu vîrful sabieĭ luĭ Marte, i arétă viitorul. Momentele sunt aprópe, când rasa latină se va libera de jugul străin. Inteligința 'ĭ arétă drumul, ea precedă mișcările eĭ, și opiniunile merg tot-d'a-una d'naintea acțiuneĭ.

«Eată pentru ce maĭ mulțĭ studențĭ românĭ aŭ venit aci ca să studieze, nu atâtea sciințe, pe cât acel spirit de libertate, de care însetéză.

«Acésta e un fapt, carele nu se póte explica, decât prin ideile generóse ce inspiră astăḑĭ pe popórele opresate, de la un capĕt la altul al Europeĭ. Acésta e aurora ce anunță marea ḑi a Unireĭ tuturor Românilor într'un singur stat.» (Din *Ateneul Român*, Iași, pag. 109.)

6) S'a reformat programul seminariilor, și s'a promulgat prin decretul luĭ Alexandru Ión I, No. 10.188, în coprinderea următóre:

PROGRAMUL PENTRU SEMINARIILE DIN MOLDOVA

CLASE	Religia	Limba Română	LIMBELE CLASICE OBLIGATORII		Istoria, Geografia și Statistica	Matematica	Istoria naturală, Chimia și Fisica	Caligrafia și Desemnul	
			Limba latină	Limba elenă					
I.	Istoria vechiuluĭ Testament.	Exercițiĭ în Gramatica și scrierea română.	Gramatica limbeĭ latine, formele ordinariĭ și regulate, regulele generale ale Sintaxeĭ. Exercițiĭ necurmat din limba română în cea latină, traducerea Istorieĭ sacre.		Istoria Românilor până la tractatele cu turciĭ.	Aritmetica în tótă întinderea.	Zoologia și botanica	Caligrafiă, musică vocală și cântările bisericescĭ.	Limba francesă.
II.	Catechismul dogmatic și Istoria nouluĭ Testament.	Din limba română tot cele din clasa I-a.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus, apoĭ formele cele maĭ rarĭ și cele neregulate. Sintaxa concordanțeĭ și regulele principale ale Sintaxeĭ. Exercițiĭ necurmate din limba română în cea latină. Traducere din Eutropiŭ.		Istoria Românilor până în timpul de față.	Algebra.	Urmarea Zoologieĭ și Botaniceĭ.	Desemnul cu mâna liberă, musică vocală și cântărĭ bisericescĭ.	Limba francesă.
III.	Catechismul crestin și Tipicul bisericesc.	Din limba română tot cele din clasa I-a.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus. Exercițiĭ necurmate din limba română în cea latină. Traducere din Corneliu Nepote, Curtiu, Iustin.	Inceputurĭ din limba gréca	Istoria Românilor, în semestrul de iarnă. In cel de véră Istoria vechiă până la fundarea Romeĭ.	Algebra în semestrul de iarnă și geometria în cel de véră.	Mineralogia și Geologia.	Desemnul cu mâna liberă, musica vocală și cântărĭ bisericescĭ.	Limba francesă.
IV.	Morala evangelică și aplicația rêndnelelor bisericescĭ.	Gramatica.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus, Sintaxa și maĭ vêrtos usul modurilor. Exercițiĭ necurmate din limba română în cea latină. Traducere din Liviu.	Gramatica limbeĭ grece. Exercițiĭ din limba latină în cea grécă. Cristomație din bucățĭ ușóre în limba grécă și maĭ cu sémă din St. Părințĭ.	Istoria vechiă de la fundarea Romeĭ până la căderea Imperiuluĭ de Occident	Stereometrie și Trigonometrie plană și sferică.	Introducerea în S-ta Scriptură.	Musica vocală.	Limba francesă.
V.		Retorica.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus. Anticitațile, Prosodia, Metrica. Exercițiĭ: Cesare Ovidu și Cicerone.	Gramatica limbeĭ grece cu tóte regulele eĭ. Exercițiĭ din limba latină în cea grécă. Cristomatie din autoriĭ clasicĭ seŭ bisericescĭ, maĭ vêrtos din Xenofonte, Ciropedia.	Istoria evuluĭ mediŭ de la căderea Imperiuluĭ Occident și până la pacea Westfalica.	Introducerea în cursul sciințelor teologice.	Fisică, Cosmografia și elemente de Chimie.	Arheologia biblică.	Istoria bisericéscă pe scurt până la desbinarea bisericilor.
VI.		Literatura bisericéscă.	Din limba latină repetarea celor de maĭ sus. Retorica. Mitologia. Traducerea din Lucrețiu. Tacit. și Cicerone.	Gramatica limbeĭ grece și a dialectelor, maĭ vêrtos aceluĭ Ionic. Exercițiĭ de limba latină în cea grécă și vice-versa. Xenofonte, Demostene, Erodot, Omer, Iliada și S-tul Grigore Teologul.	Istoria modernă.	Introducerea în S-ta Scriptură partea II.	Agronomia.	Explicația a tus-patru evangeliștĭ dupe regulele ermineftice.	Istoria bisericéscă pe scurt până în zilele nóstre.
VII.	Propedeutica. Psihologia și Logica.		Istoria literatureĭ latine: Tacit., Virgiliŭ, Orațiu, Terențiu și Cicerone.	Istoria literatureĭ grece. Platon (Fedru), Aristofan, și St. Grigorie Nazianz.	Teologia dogmatică.	Teologia morală.	Medicina populară.	Pastorala.	

Avantagiile reorganisăreĭ seminariilor veneaŭ de acolo maĭ ales, că eraŭ întocmite ca și gimnasiile laice, așia, că in orașulŭ unde era un seminariŭ de patru clase, nu era nevoĭe să se înființeze și un gimnasiŭ laic. Obiectele religióse eraŭ adause pe lângă cele din programul laic. Cine nu voia să se facă preot, n'avea decât să urmeze numaĭ obiectele din programul laic. Asemenea înțelepte și economice prevederĭ n'aŭ avut însă durată, și de aci va urma necesitatea înființăreĭ, de exemplu la Roman, unde există un seminariŭ mic, încă a unuĭ gimnasiŭ laic, adecă adăugirea în budget a unor sume, carĭ se puteaŭ utilisa maĭ bine aiurea.

7) Infiinţarea de scolĭ regulate în România şi pentrn evreĭ.

Incă din anul 1858, Ministrul în vederea § 42, din așeḑământ și din motivul cererilor primite de la uniĭ din israelițĭ din capitală, s'aŭ adresat cu îndemnărĭ, către comunitatea respectivă, pentru înființarea de scolĭ regulate.

In Aprilie 1860, Epitropia acesteĭ comunitățĭ, cu raportul No. 98, a arĕtat, că a pregătit localurile pentru înființarea de treĭ asemenea scolĭ, cerĕnd formarea unuĭ Comitet de inspecție, compus din D-niĭ Dr. Frenkel, Maierhofer, Big, Valdberg. și Goldbaum, pentru a se ocupa cu regulamentarea organisăreĭ și deschidereĭ lor. Acest Comitet, aprobat de Minister, a presintat, în Maiŭ, un proiect de statute, prin care propune următórele modificărĭ pentru scólele evreescĭ, de la basele statornicite prin așeḑământul scolar:

a) Ca limba învĕțătureĭ până la clasa IV-a primară, să fie acea germană, contra § 7, din legea scolară, pentru că în cursul acestuĭ timp, copiiĭ ce nu sciŭ românesce să se pótă deprinde cu limba română;

b) Ca copiiĭ avuților comunitățeĭ, contra § 1, să plătéscă o taxă graduală, pentru frecuentarea scóleĭ, spre a se putea cu ea ajuta pe copiiĭ sĕracĭ;

c) A se primi în scolĭ copiiĭ de la vêrsta de 6 anĭ, contra § 89, care statornicesce vêrsta de 7 anĭ;

d) Ţinerea vacanților în lunile Aprilie și Octombre, și contra 196, și acésta pentru că în aceste lunĭ religiunea comunitățeĭ prescrie cele maĭ multe sĕrbătorĭ; asemenea sĕrbătorile dupe ritul evreesc, contra § 199;

e) In privirea § 241, ceruse cercetarea prealabilă a cărților de învĕțătură de către Comitet, pentru a nu fi contrare dogmelor comuneĭ;

f) Numirea și depărtarea profesorilor dupe alegerea și recomandarea Comitetuluĭ, cu invalidarea § 140 și 154;

g) Maĭ multe modificărĭ in obiectele programuluĭ, contra § 23 și 24;

h) Modificarea § 193, prin slobodirea atestatelor numaĭ dupe clasificarea Comitetuluĭ de inspecțiune;

i) Maĭ multe modificărĭ la § inspecțiuneĭ, covêrșitóre latitudineĭ prevĕḑută de așeḑământ.

Asupra acestor statute, Consiliul scolar a opinat, că nu trebue a se urma nicĭ o abatere de la coprinsul § 40, carele ḑice, că scólele evreescĭ se vor înființa tocmaĭ dupe pilda acelor române, dupe care apoĭ Ministerul, prin adresa No. 5.100, din 22 Maiŭ, a comunicat Comitetuluĭ încheiărea, că modificările cerute la § 23, 24, 88, 243 și 192, 196 și 199, din așeḑământ, nu sunt de trebuință, nefiind ele în opunere cu înțelesul și întinderea ce le doresce Comitetul israelit, și Ministerul socotea, că nisce simple instrucțiunĭ parafrasate pe § § din o lege existentă, ar fi înzestrată maĭ cu puțină putere și supusă la tóte fluctuațiile politice, decât déca ar sta sub scutul statornic al legeĭ; iar

în ceea ce privesce cele-l-alte modificărĭ, contrare principiilor generale înscrise ca base fundamentale a legeĭ scolare, Ministrul doresce a constata maĭ ântêiŭ necesităţile unor asemenea modificărĭ, ce nu se pot face decât pe cale legislativă şi numaĭ când s'ar dovedi urgente, prin funcţionarea maĭ multor scóle israelite.

Prin urmare, Comitetul se va pověţui de aşeḑămêntul scolar, va propune progrumul trebuitor pe basele limbeĭ române, ca instrument de învĕţătură, va recomanda profesoriĭ, carĭ însă nu se vor numi decât dupe formalităţile prevĕḑute de aşeḑămênt, şi va exercita inspecţiunea prevĕḑută de § 103—105, iar pentru cheltuelile scolare Comitetul va propune budget, spre aprobarea şi miḑlocirea slobоḑireĭ din veniturile comunităţeĭ prin Ministerul din lăuntru.

Pe asemenea base Comitetul a presintat, în Iunie, un program şi un budget, pentru deschiderea a treĭ scóle primare, care aprobându-se s'aŭ şi deschis pe la finele luĭ Octombre, una în dosul Academieĭ, una în têrgul Cuculuĭ şi una pe podul Roşu, numĕrând peste 300 elevĭ şi funcţionând fie-care cu câte 2 clase primare şi cu câte 2 profesorĭ românĭ, 2 evreĭ, 1 german şi un profesor de religiune ebraică, iar în Decembre, aŭ cerut şi aŭ căpĕtat aprobarea pentru deschiderea încă a uneĭ scolĭ rituale de adulţĭ; iar întreţinerea lor se face de către comunitate, dupe budgetul propus de Comitet şi aprobat de acest Minister, şi pe temeiul căruia Ministerul din lăuntru regulase darea cheltuelelor trebuitóre.

Dăm în anexă [1]) hrisovul luĭ Alexandru Ión I, de fondaţiune a scólelor române, pentru israeliţĭ, sub Ministerul luĭ Kogălniceanu.

8) Una din cele maĭ importante lucrărĭ din anul 1860, a fost înfiinţarea de 4 scolĭ preparande, pentru pregătirea de învĕţătorĭ, căcĭ cu singura scólă preparandală nu se putea avea numĕrul necesar de candidaţĭ pentru învĕţătorĭ sătescĭ.

Eată în ce mod sună raportul la Domnitor, pentru aceste scolĭ:

«Lipsa de profesorĭ este una din cele maĭ simţite neajunsurĭ, pentru rĕspândirea învĕţătureĭ pe o cale maĭ întinsă în sînul naţiuneĭ.

Immulţirea aşeḑămintelor publice de învĕţătură, maĭ cu sémă astăḑĭ, de care ţéra are atâta trebuinţă, este în mare parte împedicată prin lipsa de profesorĭ, şi ades, chiar în scólele până acum de maĭ 'nainte înfiinţate, învĕţătura sufere din causă, că nu se pot găsi la îndemână persóne înzestrate, cu cunoscinţe speciale în pedagogie, căcĭ pentru un numĕr îndestul de însemnător de scolĭ elementare şi primare, abia se găsesce până acum creată o scólă pregătitóre, pentru profesorĭ în institutul basilian din Iaşĭ.

In vederea acestuĭ neajuns, subscrisul a cerut şi a dobândit de la Camerĕ, cu ocasiunea votăreĭ budgetuluĭ, patru scolĭ pregătitóre de profesorĭ elementarĭ, în Botoşanĭ, Bacăŭ, Tecuciŭ şi Ismail, dupe alăturatul proiect, la care vor fi chiămaţĭ şi toţĭ dascăliĭ de pe la bisericile din districtele împrejurătóre, dându-'i-se de ajutor spre vieţuire în cursul petrecereĭ lor în scólă, câte 30 leĭ din cutiile sătescĭ.

Asemenea disposiţiune pentru ajutorul vieţuireĭ dascălilor la învĕţătură, subscrisul, a presentat'o şi deliberăreĭ Consiliuluĭ Miniştrilor, care prin jurnalul din 26 August contenit, a încuviinţat darea acelor 30 leĭ pe lună, din cutiile sătescĭ.

Subscrisul, decĭ, cu căḑutul respect, referă Măriеĭ Téle, aceste mĕsurĭ, proiectate pentru deschiderea scólelor pregătitóre, rugându-vĕ să bine-voiţĭ a le da domnésca încuviinţare.

Ministru, *M. Kogălniceanu.*

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Prescript-verbal

Pe temeiul votăreĭ Adunăreĭ și a aprobăreĭ Mărieĭ Séle Domnitoruluĭ, se decide:

1. De la 1 Septembre, se vor deschide 4 scolĭ preparandale în politiile Botoșanĭ, Bacăŭ, Tecuciŭ și Ismail.

2. De fie-care dascăl, se va da din cutiile sătescĭ câte 30 leĭ pe lună pentru vieţuire, în timpul ocupăreĭ luĭ la scólă.

3. La aceste scolĭ vor fi chiămaţĭ toţĭ dascăliĭ de pe la bisericĭ din districtele împrejurătóre.

4. Timpul învĕţătureĭ va fi în anul curent de 3 lunĭ.

5. Programul învĕţăreĭ va fi acel al anuluĭ I-iŭ, primar și practica pedagogică.

6. Fie-care dascăl ce va fi petrecut cursul de la scóla preparandală, stabilit dupe art. 4, pentru anul curent, va putea fi autorisat a deschide, orĭ unde ar voi, scólă, însă numaĭ pentru clasa I primară.

7. In anul următor scólele preparandale acum înfiinţate, vor preda materiile anuluĭ al II-lea primar, și așia treptat pe fie-care an (în timpul ce prin special și anual reglement, se va determina de către Minister), se vor complecta scólele cu tóte clasele primare și acea pedagogică, pentru că dupe un spaţiŭ de 4 anĭ, să aibă ţéra un numĕr cât se póte maĭ mare de învĕţătorĭ elementarĭ, putêndu-se guvernul chiar și până atuncĭ folosi, de cunoscinţele anuale dobândite de înscrișiĭ ascultanţĭ la maĭ sus numitele și din noŭ înfiinţate scolĭ normale.

Acest proces-verbal s'a adus la cunoscinţa Consiliuluĭ de Miniștri, cu referatul No. 9.327, din 22 August 1860, și prin *Monitor*, s'aŭ deschis concursurĭ pentru profesoriĭ trebuitorĭ scólelor acestora, înaintea uneĭ Comisiunĭ examinătóre, în luna luĭ Septembre.

Consiliul de Miniștri (Kogălniceanu, E. Alcaz, Boginca, D. Cozadini, Florescu), aprobă înfiinţarea scólelor și liberarea lefilor din cutiile sătescĭ, cu jurnalul No. 921, din 26 August 1860.

Urméză apoĭ raportul No. 11.326, din 19 Septembre, către Domnitorul Cuza. Acesta încuviinţéză, cu decretul No. 11.327.

Scólele acestea preparandale, urméză a se deschide în Octombre, în localele primare de băeţĭ, prin îngrijirea și sub privegherea Comitetuluĭ de inspecţiune.

Clasele se vor ţine în orele libere ale scóleĭ primare, și mărginirea lecţiunelor, se lasă cu totul la disposiţiunea profesorilor respectivĭ, cu acésta numaĭ, ca programul anuluĭ I primar, să fie trecut în termenul prescris de proiect. La Bacăŭ și Botoșanĭ sunt însărcinaţĭ cu scóla preparandală istitutoriĭ sup. localĭ, plătindu-li-se $^1/_2$ din salariile destinate de 3.000 leĭ pe an.

La Ismail, institutorul I. Zmeu, primesce direcţiunea scóleĭ preparande, dér în urmă la Noembre, din causă că n'are scolarĭ, cu ofisul domnesc No. 13.698, scóla preparandă din Ismail, a fost strămutată la Pétra. Pentru Tecuciŭ s'a publicat concurs la 10 Octombre. Preparanda din Botoșanĭ, s'a deschis la 16 Octombre 1860, cu 14 elevĭ. S'a scris prefecţilor să îndemne pe dascăliĭ de la bisericĭ de a intra în preparande;

9) Cu ordonanţa din 12 August 1860, la 1 Septembre s'a deschis o scólă de adulţĭ în localul scóleĭ de meseriĭ; profesorul scóleĭ D-l Nanu. Ordonanţa dispune cele următóre:

a) In localul scóleĭ de meseriĭ, se va deschide scólă publică de adulţĭ, de la 1 Septembre.

b) Programul acesteĭ scolĭ, va fi acel al scólelor.

c) Consiliul scolar, va fi provocat a hotărî ḑilele și orele de clasă, în considerarea ocupațiunilor diferite, la care frecuentătorii acestei scolĭ pot fi dedațĭ.

d) Nicĭ un elev începĕtor, în vêrstă maĭ mare de 14 anĭ, nu va fi primit în clasa I din cele-l-alte scolĭ primare din capitală, primițĭ fiind ceĭ maĭ în etate de cât 14 anĭ, numaĭ în scóla de adulțĭ din noŭ înființată;

10) Se institue concursurĭ generale între elevii secundanrĭ:

«Pentru a se putea constata gradele de desvĕlire a fie-căreĭ scolĭ secundare din ambele Principate, cum și pentru a se stabili un noŭ stimul la progresarea scólelor de acest grad, afectându-se prin budgetul scólelor, votat de Adunarea electivă, premiurĭ, și acste pentru concursurĭ în materiĭ de litere și matematică; se publică nisce asemenea concursurĭ, ce se vor efectua pe următórele base:

1. La acest concurs aŭ a se înscrie numaĭ scolarii, carĭ în anul curent aŭ sĕvîrșit un curs secundar.

2. Inscrierea se va face la acest Minister și la cel din Bucurescĭ, până la 15 Septembre.

3. Materiile concursuluĭ se determină de Consiliul scolar.

4. Resultatul concursuluĭ din Iașĭ și Bucurescĭ, se va controla de Comisiunea extraordinară examinătóre, care va cerceta compunerile concurenților, și va hotărî cuĭ se cuvine premiile și accesitele de 1.500 și 1.000 leĭ. [1])

11) Se transformă scóla reală din Iași, în facultatea de sciințe. Scóla reală dupe 2 anĭ de funcționare nu isbutise a avea de cât numaĭ 19 scolarĭ.

Prin raportul No. 9.913, către Domnitorul Alexandru Ión I, Ministru Kogălniceanu ḑice:

«Avêndu-se pe de o parte în vedere, că scóla reală din capitală, dupe duoĭ anĭ de funcționare, n'a putut aduna maĭ mulțĭ scolarĭ decât 19, iar pe de alta, că lipsa de populațiune pentru acéstă scólă secundară, vine de acolo, că în Iașĭ maĭ sunt duoĕ scolĭ secundare: gimnasiul și seminariul din Socola.

«Avêndu-se de asemenea în privire, că programul în vigóre al scóleĭ reale, în cele d'ântêiŭ patru clase, pune maĭ fără de nicĭ o osebire, aceleașĭ materiĭ, carĭ maĭ pe larg se predaŭ în gimnasiul central și în seminariĭ, în cât scopul de a forma bărbațĭ specialĭ în aceste scóle, fiind lăsat maĭ mult singuruluĭ al 5-lea an, e cu neputință a se realisa;

«Subscrisul, în dorința de a evita o cheltuială fără de scop, cu întreținerea maĭ departe a uneĭ scolĭ de la care nu se póte avea bărbațĭ specialiștĭ, atât de trebuitorĭ țĕreĭ; și credênd tot-d'o-dată, că o asemenea cheltuială s'ar putea întrebuința maĭ nemerit și maĭ cu folos pentru țĕră, întru deschiderea secțiuneĭ a 2-a a facultățeĭ filosofice de sciință, pentru neîntârziata formare de ingînerĭ civilĭ de punțĭ și șosele, mecanicĭ și architecțĭ; vine cu tot respectul, etc.»

Cu decretul No. 13.254, în Noembre 1860, s'a promulgat și programa facultățeĭ de sciințe, secția 2-a:

No. 13.096. Pentru a se înlesni frecuentarea facultățeĭ sciințelor, și pentru tineriĭ carĭ n'aŭ finit cursurile gimnasiale, și a se putea ajunge cât maĭ curênd scopul deschidereĭ citateĭ facultățĭ, prin formarea de ómenĭ specialĭ practicĭ, se publică spre obștésca

[1]) »Monitorul oficial« al Moldoveĭ, No. 256, din 22 August 1860.

sciință și regula cuĭ se cuvine, că la citata facultate se va ține și un curs extraordinar pregătitor pentru sciințele exacte, dupe alăturatul program:

Programul anuluĭ pregătitor, pentru sciințele exacte din facultatea filosofică, pentru tinerii carĭ n'aŭ finit cursul gimnasiuluĭ

Semestrul I.

1. Matematica elementară, Aritmetica și Algebra până la Teoria funcțiunilor.
2. Fisica experimentală.
3. Istoria naturală. Mineralogia.
4. Stilistica: Retorica, compunerĭ.
5. Desemnul liniar.

Semestrul II.

1. Geometrie, Planimetrie, Stereometrie, Trigonometrie plană.
2. Fisica experimentală, continuare.
3. Istoria naturală, Zoologia și Botanica.
4. Logica.
5. Desemnul liniar. [1])

12) De și nu în mod oficial, dér nu maĭ puțin cu tăcutul asentiment al nemuritoruluĭ Ministru al scólelor din Moldova, din 1860, prin stăruința Directoruluĭ sĕŭ, V. A. Urechiă, s'a creat în Iașĭ societatea «Ateneul român», dupe statutele Ateneuluĭ din Madrid, și neîntârḑiat în Septembre 1860, a apărut și fóia societățeĭ, purtând acelașĭ nume, sub direcțiunea nóstră.

Acéstă asociațiune provócă în Iașĭ o bună înțelegere, care dăinuesce până la 1864, când m'am strămutat în Bucurescĭ. [2])

Aci Ateneul român renasce ajutat de noĭ și puternice elemente și în mâna D-luĭ C. Esarcu, peste puținĭ anĭ, va dobândi cel maĭ frumos palat din țéră.

*

Inainte de a trece la budgetul, încă despărțit, al scólelor muntenescĭ, se cade a aduce aci câte-va date, cu referință la scóla urbană și rurală din Moldova, înainte de desființarea Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice din Iașĭ.

La 1860, s'a înființat la Focșanĭ scóla de fete, cu 101 eleve. La 1861, se deschide a treia scólă de băețĭ în Pétra, județul Neamțu. In 1 Februarie acelașĭ an, Ministrul D-l Cuciureanu, rógă pe V. A. Urechiă, care a demisionat din postul de Director al Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, să continue a conduce clasele model de pedagogie de la Treĭ-Erarhĭ din Iașĭ, unde introdusesem, pentru încercare, metóde nouĭ didactice. La acéstă clasă model s'aŭ perfecționat excelințiĭ institutorĭ: D-niĭ Grigorescu, I. Beiu, etc.

Tot în 4 Decembre 1861, s'a deschis scóla publică de la Têrgșor, Nămolósa în județul Putna. Iar în 15 Decembre, scóla de fete de la Chilia. [3])

---

[1]) Că mĕsura era nemerită a probat neîntârḑiata formare de studențĭ bine pregătițĭ, din carĭ dobândirăm o bună serie de inginerĭ. etc.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Dosarul No. 28.

Tot în Octombre 1861, s'a deschis scóla de fete din Burdujenĭ, prin învĕțătórea Maria Torac.

Prin circulare s'a cerut aplicarea la tóte scólele primare a legeĭ vaccineĭ (§§ 12 și 33), hotărîndu-se, ca copiiĭ nevaccinațĭ, să nu se priméscă în scólă. [1])

La 30 Aprilie 1860, Directorul Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice din Moldova, trimite tuturor învĕțătorilor din sate o circulare, în care se arĕtă, că se pregăteaŭ lucrărĭ pentru facerea uneĭ legĭ obligatoriĭ a învĕțămêntuluĭ primar. Eată acéstă circulare:

PRINCIPATELE-UNITE

Ministerul de culturĭ și instrucțiune publică al Moldoveĭ

Circulare către profesoriĭ sătenĭ

Către D-luĭ profesorul al scóleĭ elementare din satul . . . . districtul . . . . .

In vederea studiilor trebuitóre la confecționarea uneĭ legĭ de instrucțiune publică, gratuită și *obligatorie*, cu care să se înlătureze necontenitele pedicĭ și greutățĭ ce întêmpină desvĕlirea și progresul instrucțiuneĭ elementare prin sate;

Se cere de la toțĭ profesoriĭ sătescĭ, cu încheerea a fie-căruĭ an scolastic, lămuririle dupe următorul tabloŭ:

Tabloŭ de copiiĭ ce nu urméză la scólă

No. de ordin	Numele și pronumele copiilor de la 7—13 anĭ, carĭ nu frecuentéză scóla sătéscă	Numele și pronumele părinților séŭ al tutorilor	Locuința	Profesiunea părinților	Data nascereĭ copiluluĭ	De sunt fruntașĭ séŭ sĕrmanĭ părințĭ	De învĕță copilul unde-va	Motivele pentru carĭ nu frecuentă scóla	La ce muncă sunt întrebuințațĭ	Décă ajutându'ĭ cu cărțĭ ar frecuenta scóla?	Observațiĭ

Magistriĭ sătescĭ sunt invitațĭ de a împle cu exactitate rubricele acestuĭ tabloŭ, însă cu cea maĭ mare atențiune de a nu da aer de *catagrafie* acestor culegerĭ de lămurirĭ, pe carĭ le vor face cât maĭ indirect și în mod de a nu suscita vre-un prepus între sătenĭ. Magistriĭ viețuind împreună cu locuitoriĭ, în acelaș sat, pot fără de a cerceta pe la case, cunósce pe fie-care familie. Cât pentru vêrsta și ḑiua nascereĭ acelora, o póte culege din registrele bisericescĭ.

Un tabloŭ identic ce va alcătui pentru copilele sătenilor ce nu frecuentă scóla, și ambele se vor comunica Ministeruluĭ, îndeplinite la timpul cuvenit.

Acele pentru 1859, se cer până la 15 Maiŭ cel mult.

p. Ministrul cultelor, *V. A. Urechiă.*

No. 4.033. Iași, 1860, Aprilie 30.

---

[1]) Dosarul No. 1.161.

In 1860, se primesc fete în scólele publice de băeţĭ din sate, cu circularea următóre:

PRINCIPATELE-UNITE

Moldova şi Ţéra-Românéscă

Ministerul Moldoveĭ.—Departamentul de culturĭ şi iustrucţiune publică

Circulare la toţĭ profesoriĭ sătescĭ

Către profesorele scóleĭ publice elementare din satul .... districtul ....

Considerând, că § 26, lit. *c*, din regulamentul scolar, vede în scólele de fete miḑlocul de a se forma din tinerele patrieĭ, soţiĭ şi mame bune, în care rézimă fericirea casnică a familieĭ, şi basa pentru crescerea cetăţenilor;

Considerând, că vitalitatea naţională reşede tot-d'a-una în masa poporuluĭ, şi că singurul miḑloc de regenerare naţională, este regenerarea poporuluĭ;

Considerând, că numaĭ prin rĕspândirea învĕţătureĭ şi a moralităţeĭ, se póte ajunge la acest scop;

Considerând, că scolĭ pentru sexul bărbătesc, aŭ început a se face prin sate;

Considerând, că echilibrarea de inteligenţă între ambele sexe, este o garanţie a buneĭ armoniĭ şi a moralităţeĭ familieĭ;

Considerând, că educaţiunea sexuluĭ femeesc este cea d'ântêiŭ necesitate în regenerarea poporuluĭ, fiind-că ele sunt menite a face din fie-ce familie câte o scólă, unde pe lângă educaţiunea sufletéscă, să pótă da copiilor şi primele noţiunĭ desvoltătóre inteligenţeĭ.

Ministerul simte viŭ trebuinţa de a se începe înfiinţarea grabnică de asemenea scolĭ şi pe la sate;

Considerând însă strâmtorirea de miḑlóce, în care se află budgetul instrucţiuneĭ publice;

Ministerul, în unire cu Consiliul scolar, a chibzuit, ca învĕţătura fetelor pentru sate, să se facă în aceleaşĭ scolĭ înfiinţate şi pentru băeţĭ, regulându-se pentru acésta ore şi ḑile hotărîte.

Executarea acesteĭ mĕsurĭ de cea maĭ d'ântêiŭ urgenţă pentru ţéră, subscrisul o încredinţéză osebiteĭ D-tale chibzuinţĭ, D-le profesor, pentru a o pune de îndată în lucrare, ţinênd la scóla pusă sub a D-tale conducere şi un clas pentru fete, în care să li se predea învĕţăturile prevĕḑute de program, în orele şi ḑilele ce veţĭ găsi maĭ potrivite, aşĭa spre exemplu: băeţiĭ pot învĕţa înainte şi fetele dupe amiaḑĭ, séŭ vice-versa, séŭ şi ambiĭ în aceleaşĭ ore, décă póte fi potrivit; cu acésta însă, ca profesoriĭ ne însuraţĭ, nu vor primi în clas, decât fete până la vêrsta de 10 anĭ.

Iar pentru încuragiarea D-tale, şi pentru sporul de îngrijire ce póte necesita acéstă nouă regulare, nu maĭ puţin şi pentru speranţele ce subscrisul are, că veĭ sci rĕspunde cu deplinătate la misiunea ce ţi se încredinţéză, subscrisul vĕ face cunoscut, că salariul D-tale va fi sporit la suma de 3.000 leĭ pe an, cu începere de la ḑiua când în catalógele scóleĭ D-tale, se va vedea figurând cel puţin cifra de 10—15 eleve, până când subscrisul speră, că veţĭ raporta şi de punerea în lucrare a oficiuluĭ de faţă.

p. Ministru Secretar de Stat, la Ministerul de culte şi instrucţie publică, *V. A. Urechiă.*

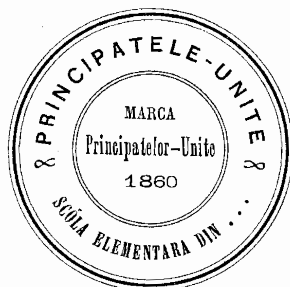
No. 764. Iaşĭ, 1860, Ianuarie 29.

Dupe corespondență multiplă și varie cu prefecturele, revisorii scolari, Ministerul din lăuntru și Mitropolia, se ajunge a funcționa scólele sătesci, și în 20 Iulie 1860, Ministerul cultelor, secția scólelor, prin referatul No. . . . , iea următórele dispozițiuni:

«In vederea budgetului pe 1860, se vor înainta la capitolul . . . § . . . . următórele lucrări:

a) Se va alcătui liste de efectele și mobilele ce lipsesc pe la scólele elementare, și cari nu sunt a se face de nici un arendaș. O asemenea se va presinta în pretoriŭ;

b) Se va publica concurs pentru facerea de sigilii (a vrut să dică licitație), pentru scólele elementare. Aceste sigilii vor fi alcătuite în modul următor:

Asemenea sigilii vor fi în aplicare în ceară și în alb;

c) Se va presenta fără întârdiere tablouri de scólele unde clasele sunt frecuentate și de eleve;

d) Se vor expedui circulări, către părinții locuitori ce nu 'și trimit fii la scólă dupe tablourile primite de la profesorii sătesci;

e) Se vor trimite profesorilor câte un exemplar din instrucțiunile tipărite;

f) Se vor tipări și litografia tóte caetele citate prin instrucțiunile de la litera *e*.

p. Ministru, *V. A. Urechiă.*

Dăm în anexă [1]) explicațiunile anexate pe lângă budgetul anului 1860, cu referință la scólele sătesci și primare. Acolo se va vedea numĕrul scólelor existente în Moldova la data acésta, fie de băeți, fie de fete.

Pentru dotarea scólelor sătesci, cu aparate și mobilier metodic, aflăm înaintându-se lucrări de Ministerul din Moldova. [2])

In 1861 și 1862, se deschid un numĕr de scoli sătesci în Moldova. Mai ales județul Neamțului și al Sucevei, beneficiază de candidații scólei preparandale din Pétra, dupe frumósa stăruință a institutorului Nicolae Vicol.

Un cas curios se presintă în 1861. Preotul catolic Cosma Funtak, din satul Grozesci, propune să se dea de către Minister, léfă și pentru un profesor de limba ungurésca în scóla din sat. [3])

*

Budgetul instrucțiunei publice din Téra-Românésca, votat de camera din Bucuresci și declarat de Comisiunea centrală din Focșani, compatibil cu dispozițiunile constitutive

---

[1]) Vedi anexa.

[2]) Vedi anexa.

[3]) Dosarul No. 196.

ale nouei organisări, ne arétă, că în 1860, existaŭ 1.966 de scolĭ sătescĭ. Invĕţătoriĭ eraŭ plătiţĭ cu câte 25 leĭ pe lună.

De la 1 Octombre, li s'aŭ adaos la léfă, încă câte 25 leĭ pe lună.

Se maĭ prevede înfiinţarea din noŭ a 234 de scolĭ sătescĭ.

Vor fi în 1860, 17 revisorĭ de judeţe, dér aceştia vor funcţiona numaĭ până la 1 Octombre, când se vor înfiinţa în locul lor 95 de inspectorĭ de plăşĭ, aleşĭ dintre candidaţiĭ maĭ capabilĭ.

La învĕţămêntul primar, cu 3 institutorĭ şi 4 clase, sunt 5 scolĭ primare în Bucurescĭ, scóla din Brăila, din Craiova, din Focşanĭ, din Pitescĭ, Ploescĭ, Slatina.

La scóla din Ploescĭ, continuă catedrele extraordinare de limbile grécă şi francesă.

Scolĭ primare, cu duoĭ institutorĭ la 4 clase sunt: în Severin, Jiŭ, R.-Vâlcea, Caracal, Turnu, Giurgiu, Buzĕŭ, Călăraşĭ, C.-Lung, Têrgovişte, Olteniţa, Ruşiĭ-de-Vede.

Există 12 scolĭ primare, cu câte 2 clase, şi numaĭ cu câte un institutor.

Se înfiinţéză din noŭ 2 scolĭ sucursale la Craiova, cu duoĭ institutorĭ, o scólă sucursală la Ploescĭ, cu duoĭ institutorĭ, 7 scolĭ primare, cu câte 2 clase şi un institutor în Cerneţĭ, Ocna, Calafat, Curtea de Argeş, Văleniĭ-de-Munte, R.-Sărat şi Alexandria.

La rubrica scólelor de fete, constatăm, în budgetul din 1860, 2 externate în Bucurescĭ, cu câte 2 clase, cu o directóre şi un institutor.

Asemenea duoĕ externate de fete, cu câte 2 clase, unul în Ploescĭ şi altul în Slatina.

De la 1 Septembre, se vor înfiinţa 9 scolĭ de fete, la Cerneţĭ, Ocna, Calafat, Curtea de Argeş, R.-Sărat, Văleniĭ-de-Munte, Olteniţa, Alexandria şi Roşiĭ-de-Vede, tóte cu o directrice şi un institutor de clasa I şi a II-a.

In Bucurescĭ, există internate de fete, până la 1 Septembre, cu 20 de bursiere, iar de atuncĭ, cu 30. Aceste bursiere se daŭ la pensionate private.

Internatul de fete Lazăr Oteteleşanu, din Craiova, care a avut 25 de bursiere, până la 1 Septembre, va avea de atuncĭ 50 de bursiere.

Intre scolĭ profesionale, este scóla de arte şi meseriĭ de la Mavrogheni, cu un internat de 50 de ucenicĭ, până la 1 Septembre, şi de 80 de la 1 Septembre. Acéstă scólă are ateliere de rotărie şi de strungărie.

Institutul de la Panteleimon de agricultură, cu 60 elevĭ, de la 1 Septembre, în loc de 35. Continuă pe lângă acest institut scóla de duḑĭ.

La rubrica gimnasiilor, se dă un stat noŭ de la 1 Septembre, cu lefĭ sporite. [1])

In Bucurescĭ există acum gimnasiul separat, cu 4 clase, numit Lazăr.

In Craiova gimnasiul devine cu 6 clase de la 1 Septembre, şi cu stat noŭ. [2])

In Septembre, se maĭ înfiinţéză în Bucurescĭ, un noŭ gimnasiŭ Mateiŭ Basarab, întocmaĭ ca gimnasiul Lazăr.

Internatul de lângă gimnasiŭ, are de la 1 Septembre 60 de bursierĭ, în loc de 50.

Se maĭ proectéză un noŭ internat de la 1 Septembre, [3]) acesta se va aşeḑa pe lângă Mateiŭ Basarab, tot cu 60 de elevĭ.

Un internat de 25 bursierĭ se înfiinţéză de la 1 Septembre, pentru Craiova.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) D-l I. Brătianu, a propus in Cameră, la ocasiunea desbatereĭ budgetuluĭ pe 1860, în şedinţa de la 5 Aprilie, crearea celuĭ al duoilea internat, pentru scolariĭ din districte. In 16 Decembre 1860, se deschise acest internat, pe lângă noul gimnasiŭ Mateiŭ Basarab.

Sub numele de *Academie*, budgetul prevede sporirea facultăţeĭ juridice, la care se adaogă al duoilea profesor de dreptul roman, de la 1 Septembre, duoĭ profesorĭ de dreptul civil, idem, un profesor de economia politică şi un profesor suplininte.

La facultatea filosofică, se înfiinţézä de la 1 Septembre 1860, catedra de Istoria Românilor (8.000 leĭ), literatura limbelor latină şi elenă (8.000 leĭ.)

Cursul de inginerie civilă continuă, cu duoĭ profesorĭ: profesorul de geometria descriptivă, architectură şi construcţiunĭ, al duoilea de mecanică şi geodesie.

Din budgetul scólelor pe 1860, se maĭ daŭ subvenţiunĭ:

74.000 leĭ scóleĭ militare, până la 1 Iulie, când apoĭ, întreţinerea scóleĭ trece la Ministerul ostăşesc.

8.400 leĭ scóla de fete Elisabetană.

Budgetul pe 1860 prevede un noŭ director al Musĕuluĭ, carele se va aduce din Pier-Mond.

Pentru bibliotecă nicĭ un fond de înmulţirea cărţilor.

Se prevĕd 2.000 leĭ pentru cărţĭ didactice, tipărirĭ de jurnale pentru instrucţiunea publică, catalóge, modele de desemn, harte, globurĭ.

10.000 leĭ se prevĕd pentru colecţiunea de aparate de fisică şi chimie.

6.000 leĭ, pentru instrumente agrimensoriĭ, pentru scólele din 4 judeţe, dupe pilda anuluĭ trecut.

Se ţin în 1860, 39 de stipendiştĭ la universităţĭ străine, din carĭ 34 sunt din aniĭ trecuţĭ.

Se vor trimite 4 tinerĭ din scóla de chirurgie, să termine medicina la Paris.

Se înscriŭ 40.000 leĭ, pentru ajutorurĭ diverse, la studiĭ în ţéră şi străinĕtate.

Se institue de la 1 Septembre, o scólă de silvicutură, cu 4 profesorĭ şi 20 de elevĭ.

Asemenea scólă preparatóre, pentru instructorĭ de agricultură, 7 elevĭ şi un profesor.

Scóla de chirurgie şi farmacia costă în 1860, 161.912 leĭ. Despre ea vom vorbi maĭ la vale.

In fine, belele arte sunt representate în 1860, cu 4 maestri de musică vocală, la 4 scóle primare din Bucurescĭ.

Să nu uităm de a adăogi, că tipografia Academieĭ naţionale, continuă în 1860, cu un budget de 200.000 leĭ.

*

Să luăm însă maĭ de aprópe diferitele ramurĭ scolare din Muntenia.

Şi maĭ 'nainte de tóte, să înregistrăm proiectul de lege din 31 Martie 1860, dat de Ministrul A. G. Golescu, în desbaterea Adunăreĭ, dupe ce 'l a supus la Domnitorul Cuza, cu raportul No. 1.154. Acest proiect de lege are în vedere scóla sătéscă, şi este următorul:

«Instrucţia primară constitue fondul educaţiuneĭ naţionale. Ea este chiămată a forma inima şi intelegenţa poporuluĭ şi a 'l conduce la cunoscinţa datoriilor séle, către Dumnedeŭ, către patrie şi către sine însuşĭ.

Acéstă instrucţiune n'a putut lua, până acum, la noĭ, desvoltarea, ce încă dintru început se hotărîse a i se da, prin disposiţiile legiuitóre ale regulamentuluĭ organic. Lipsa cea mare însă şi cea maĭ simţită, a fost şi este încă, nu în numĕrul scólelor, ci în cunoscinţele persónelor investite cu calitatea de institutor.

O scólă preparandă de fie-care judeţ, este o mĕsură transitorie de cea maĭ neapĕrată şi maĭ urgentă trebuinţă, ca să ajungem să avem un sistem de educaţie maĭ solidă pentru popor.

Institutoriĭ actualĭ vor putea frecuenta aceste scolĭ, în tot semestrul de véră, de li se va face maĭ cu sémă un ajutor de 25 leĭ pe lună, peste tot onorariul lor actual.

Persónele carĭ se vor însărcina cu acéstă instrucţie pedagogică, sunt firesce chiămate a dirigia instrucţiunea scólelor sătescĭ, din tot coprinsul judeţuluĭ lor, şi nimenĭ nu le va putea ajuta maĭ mult întru acésta, decât sub-inspectoriĭ de plasă, eşiţĭ chiar din scólele preparande, ce vor fi puse sub direcţiunea lor.

Mĕsurile ce se propun pentru a ajunge la acest scop, se reguléză prin alăturata lege în modul cel maĭ apropriat, cu miḑlócele de care dispune ţéra în ḑiua de astăḑĭ, şi credem că instrucţia primară va primi cu acésta, o răpede şi simţtóre îmbunătăţire, încât să se deschidă un drum neted pentru alte îmbunătăţirĭ maĭ importante, pentru care va dispune maĭ pe larg legea organică, care se va trimite peste puţin în deliberaţiile Corpurilor legislative.»

Proiect de lege

Art. 1. De la promulgarea acesteĭ legĭ, în viitor, se va numi câte un inspector de fie-care judeţ, cu însărcinare de a inspecta scólele sătescĭ; el va primi 600 leĭ pe lună şi 200 pentru cheltuială de transport.

Art. 2. Aceştĭ inspectorĭ vor avea a iniţia în véra acésta pe învĕţătoriĭ actualĭ, în cunoscinţele ce le sunt neapĕrat trebuincióse, pentru a corespunde maĭ bine la misia lor.

Art. 3. Se va închiria îndată un local încăpĕtor în fie-care capitală de judeţ, spre a servi de scólă preparandă, pentru aceştĭ învĕţătorĭ.

Art. 4. Pe lângă 25 leĭ pe lună, ce primesc acum învĕţătoriĭ de sate, ca onorar, eĭ vor maĭ primi drept încuragiare un stipendiŭ de 25 leĭ pe lună, pentru întreţinerea lor, în tot timpul cât va dura cursul pregătitor de véră, în acele scolĭ preparande.

Art. 5. Toţĭ aceştĭ învĕţătorĭ vor avea a da un examen general de concurs, la finitul semestruluĭ de véră, şi vor primi atestate de aptitudine, cu specificare de rangul ce li se cuvine dupe meritele lor.

Art. 6. Dintre ceĭ maĭ de frunte, se vor alege câte unul de fie-care plasă, spre a se numi aspirant la gradul de inspector de plasă, cu onorariŭ de leĭ 100 pe lună (afară de drepturile şi scutirile de care se bucură învĕţătoriĭ sătescĭ în ḑiua de astăḑĭ.)

Art. 7. Toţĭ câţĭ vor căpĕta atestaturĭ de aptitudine, vor fi numiţĭ îndată aspiranţĭ la gradul de institutorĭ primarĭ, cu onorariŭ de leĭ 50 pe lună (afară de drepturile şi scutirile de care se bucură eĭ în ḑiua de astăḑĭ.)

Art. 8. Aceĭ carĭ nu vor fi dat nicĭ o dovadă de înaintare, vor rĕmâne cu caracter provisoriŭ de candidaţĭ şi cu onorariŭ numaĭ de la 25 leĭ pe lună, până se vor putea perfecţiona în următórele semestre de véră; iar neisbutind la acésta, se vor depărta cu totul, pentru causă de neaptitudine.

Art. 9. Aceste onorariĭ sunt provisoriĭ, până ce o lege definitivă va regula posiţia institutoruluĭ, şi onorariul ce i se va cuveni din casa comunală.

Art. 10. Adaosul la chiăltuelĭ, ce va resulta din disposiţiile precedente, se va acoperi cu un adaos de 2 leĭ de familie la contribuţia pentru scólele sătescĭ; iar onorariile inspectorilor de judeţe şi de plasă, precum şi chiria localurilor pentru scólele preparande, se vor plăti din fondurile Ministeruluĭ, trecêndu-se în budgetul anuluĭ curent.

Art. 11. O lege specială va privi la înființarea a patru internaturĭ de scolĭ normale, pentru formarea și recrutarea institutorilor pe viitor.

Art. 12. Un regulament special de administrație publică, va regula imediata punere în lucrare a acesteĭ legĭ.»

Asemenea încercărĭ de legiferare în spre ḑiua definitivă a unireĭ Principatelor, nu puteaŭ să nu avorteze.

*

Intârḑierea votăreĭ budgetuluĭ de către Adunare, aŭ amânat și îmbunătățirile proiectate pe 1860.

Ca să judecăm de aceste îmbunătățirĭ, nu avem decât să cetim, în anexă, darea de sémă făcută de directorul scólelor I. Măcărescu, la 20 Iunie 1861.

Principala îmbunătățire a constat în aceea, că pregătirea candidaților sătescĭ n'a maĭ rĕmas pe séma institutorilor din județ, ci s'aŭ însărcinat cu învĕțătura lor pe inspectoriĭ de județ, ajutațĭ de câte un sub-inspector de fie care plasă.

S'a încuviințat și programa scólelor sătescĭ, sub influința programeĭ maĭ bune, ce în asemenea scolĭ era în Moldova.

Desființarea contribuțiuneĭ de 2 leĭ, îngreună, dupe părerea luĭ I. Maiorescu, înmulțirea scólelor sătescĭ, căcĭ caută să se mărginéscă Eforia la numĕrul de scolĭ, fixat prin budget.

Invĕțămêntul primar urban s'a ameliorat considerabil, prin faptul, că în 1860, la un numĕr însemnat de scolĭ primare, noĭ am dat câte 3 institutorĭ, în loc de unul, care nu putea să țină însușĭ 4 clase.

In 1860, s'a aflat în scólele primare urbane 6.115 scolarĭ, adecă pesté 1.000 maĭ mult decât în anul trecut.

Importanta îmbunătățire a fost în Țéra Românéscă, nu crearea, ci înmulțirea scólelor de fete. S'aŭ înființat din fondurile Brâncovenescĭ 5 scolĭ de fete în Cernețĭ, Jiĭ, R.-Vâlcea, Pitescĭ și Têrgoviste, încă din 1859.

In 1860, Eforia maĭ înființéză câte una în cele 9 orașe secundarē, așia că la finea anuluĭ scolar 1860—1861, eraŭ 38 de scolĭ primare de fete, câte cu o directrice și un institutor, afară de scóla Lazaro Oteteleșanu, care are câte 2 institutorĭ, ajutațĭ de 2 directrice.

Populațiunea acestor scóle la 1860—1861, era de 2.461 fete, decĭ un progres asupra anuluĭ trecut.

Instrucțiunea primară, ca și cea privată, s'a pus sub inspecțiunea a treĭ inspectorĭ generalĭ, din carĭ unul pentru Bucurescĭ.

La învĕțămêntul secundar, Eforia propuse adausurĭ și îmbunătățirĭ în proiectul sĕŭ de budget pe 1860, dér Adunarea respinse proiectul, séŭ le amânase în vedere cu o legislațiune comună, pentru ambele Principate, ast-fel pe 1860, învĕțămêntul secundar este în *statu-quo* al anuluĭ anterior, dóră că s'aŭ primit maĭ mulțĭ internĭ la diferitele categoriĭ de scóle, că s'a despărțit cu totul gimnasiul Mateiŭ Basarab de S-tul Sava, că s'aŭ adaos clasa VII-a la Craiova, etc.

Eforia ceruse înființarea de scólă de comerciŭ. Am vĕḑut maĭ de mult timp, simțindu-se necesitatea uneĭ asemenea scolĭ. Adunarea refusă creditele necesare, și exprimă dorința, să se trimită duoĭ tinerĭ la Genova în Italia, pentru sciințele comerciale.

Acésta se şi făcu în 1860, peste ceĭ 53 de bursierĭ, întreţinuţĭ în străinĕtate cu spesele Statuluĭ.

Infiinţarea facultăţeĭ filosofice, cu 2 cursurì, conform budgetuluĭ, se realisâ ; iar catedre nouĭ de la facultatea de drept, până în Iunie 1861, nu se ocupaseră.

Mult timp, până la 1864, ceĭ 4 profesorĭ vechĭ aĭ facultăţeĭ de drept, se opuneaŭ în mod indirect la introducerea de nouĭ profesorĭ, respingĕnd de la concurs pe solicitatorĭ. Eĭ constituiră, ceea ce *Satira* numea în 1864 : Quadrilaterul de la drept.

Seminariile aŭ trecut şi în Ţéra Românéscă, sub administraţiunea Ministruluĭ cultelor, dér nu există o lege bine definită în privinţa lor.

Eforia a elaborat o nouă programă, pentru seminariĭ, maĭ desvoltată decât în trecut.

Cât privesce institutele de cultură generală, vĕḑurăm, că budgetul n'a permis vre-o îmbunătăţire.

In noul local al palatuluĭ Academieĭ, noul director al musĕuluĭ de sciinţe naturale, Fererati, începe a aşeḑa în 1861, colecţiunile sale. Tot acolo se va muta, nu târḑiŭ şi biblioteca. [1])

Eată acum un tabel comparativ al stăreĭ instrucţiuneĭ publice şi private din Muntenia, pe 10 anĭ, care se închee la finea anuluĭ scolar 1860—1861 :

ANUL	INSTRUCŢIUNEA PRIMARĂ — No. inspectorilor generalĭ	No. inspectorilor de judeţe	No. sub-inspect. de plăşi	PUBLICĂ — Scolĭ prin sate — No. scólelor	No. scólelor [2])	Scolĭ prin oraşe şi têrg. — No. scólelor [2])	No. scólelor [2])	PRIVATĂ — No. scólelor [2])	No. scólelor [2])	Instrucţiunea secundară — No. institutelor	No. scolarilor	Instrucţiunea superióră — No. institutelor	No. studenţilor	TOTALUL
1852						22	2.666	150	5.049	2	355	2	32	8.102
1853						23	3.813	147	3.210	2	376	1	21	7.422
1854						23	3.649	116	1.039	2	354	1	17	5.059
1855						23	3.432	118	4.614	2	310	1	21	8.477
1856						23	3.600	102	4.017	2	324	1	10	7.951
1857						23	3.658	124	3.917	2	420	2	27	8.022
1858				1.011	22.940	23	3.696	117	4.877	2	441	2	31	31.985
1859				1.381	35.450	34	4.540	108	4.807	2	530	2	31	45.362
1860				2.129	53.580	41	5.932	250	4.538	5	718	2	42	64.810
1861	3	17	93	2.157	56 460	75	8.584	120	3.734	17	1.406	4	55	70.250

In acest tabel intră numaĭ scólele carĭ aŭ fost sub directa inspecţiune a Eforieĭ.

*

Anul 1861, din primele ḑile, se anunţă rĕŭ pentru unele scolĭ din Moldova.

Este anul în care se întêmplă conflictul între Cneazul Cantacuzin, Ministrul cultelor din Moldova, şi între Consiliul superior al scólelor.

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Scóle şi scolarĭ de ambe-sexe.

Faptele sunt incă prea recente, pentru ca să ne permitem de a le judeca aci.

Ne mărginim a anexa maĭ multe acte relative la acest conflict și pentru nouele generațiunĭ, carĭ nu 'l cunosc, vom adăugi scurta informațiune, că acest conflict s'a stârnit din causa înlăturăreĭ de la direcțiunea centrală de fete a bĕtrânuluĭ profesor N. Verdeanu, în favórea uneĭ străine D-na Gross.

Regulamentul în vigóre la scolĭ, cerea ca directorele scóleĭ de fete să fie dintre profesoriĭ românĭ, (§ 70.)

Un text positiv de lege era calcat.

Consiliul scólelor era în dreptul sĕŭ să céră respectul legeĭ, dér Cneazul autoritar împinge lucrul până la extrem, și atuncĭ un numĕr de 16 profesorĭ, ceĭ maĭ mulțĭ membrĭ aĭ Consiliuluĭ, demisionéză, protestând contra călcărilor de legĭ. Partea regretabilă începe apoĭ, căcĭ atât gimnasiul cât și facultățile se desorganiséză, iar scolariĭ petrec în numeróse scene de nedisciplină, nu numaĭ la internatele de băețĭ, ci și la cel de fete.

Conflictul, care a început în 29 Octombre 1861, [1]) duréză până târḑiŭ în 1862, cu tótă protestațiunea preseĭ liberale, cu tótă intervențiunea Adunăreĭ, acum concentrată în Bucurescĭ.

Manifestațiunĭ, protestațiunĭ, cercetărĭ de diferite Comisiunĭ, se succed unele altora, fără a ajunge la scop. In primă-véra anuluĭ 1862, se strămut definitiv și cancelariile ministeriale, din Iașĭ la Bucurescĭ. [2])

In Iașĭ, rĕmâne provisoriŭ, până se vor expedia dosarele Ministeruluĭ de culte, ca loco-țiitor de director D. Melidon, vechiŭ și laborios impiegat al scólelor. Acesta numaĭ este negreșit în stare, cu tótă bună-voința, să împace conflictul.

Numaĭ cu venirea la Minister a Generaluluĭ Tell, se aduce îndreptare situațiuneĭ scólelor din Iașĭ. Acesta înființează, în locul desorganisatuluĭ Consiliuluĭ scolar, un Comitet extraordinar de inspecțiune, sub președința luĭ V. A. Urechiă, din D-niĭ T. Maiorescu, G. Mârzescu, Octav Teodori, etc.

Aceștia cu mult tact, pe cât și energie, restabilesc liniscea în scóle, rechiamă pe profesoriĭ demisionațĭ la posturile lor și cursurile se redeschid peste tot.

Administrațiunea scólelor din Moldova și în special din Iașĭ, de către acest Comitet, a fost fórte seriósă și bine făcĕtóre. Comitetul duréză până la noua lege scolară din 1864.

*

Din faptele particulare ale anuluĭ 1861—1864, vom înregistra acum cele următóre :

Sub Ministru Barbu Catargiu, Ministrul instrucțiuneĭ publice din Țéra Românéscă, cere desființarea Eforieĭ muntene și a Consiliuluĭ superior din Moldova. Consiliul încheiă jurnalul ce dăm în anexă [3]), aprobând aceste disoluțiunĭ și formarea provisorie a unuĭ Consiliŭ de instrucțiune publică pentru ambele țĕrĭ unite. Acest Consiliŭ va dura până la organisarea definitivă printr'o lege specială [4]).

Creațiunea acestuĭ Consiliŭ provisoriŭ nu împedică funcționarea Comitetuluĭ din

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 10, din Maiŭ 1862.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Acest jurnal al Consiliuluĭ de Miniștriĭ, s'aŭ publicat de V. A. Urechiă, în Anuarul instrucțiuneĭ publice.

Iaşĭ, cu tóte că el a protestat pentru supresiunea vechiuluĭ Consiliŭ al scólelor, prin următórele acte:

»Aşeḑĕmêntul scolastic, carele dirige de la aniĭ.... învĕţămêntul public şi privat din acéstă parte a Românieĭ, a fost în aceştĭ de pe urmă doui anĭ, în împregĭurărĭ triste, pe care ne abţinem de a le maĭ aminti D-vóstrĕ, lovit în litera şi în spiritul sĕŭ şi putem ḑice, anulat, făşiĭ făşiĭ, prin ordonanţe şi decrete administrative.

Una din cele maĭ marĭ lovirĭ, date Statuluĭ scólelor, a fost, D-le ministru, aceea prin care s'a desfiinţat Consiliul scolastic, prevĕḑut la Secţia III, cap. I, partea II a legeĭ aceşteia, sub pretextul puţin serios, că unirea Moldoveĭ cu Valachia ar fi cerut acéstă călcare de lege.

Atributele asemnate de statut Consiliuluĭ şcolar, în casul chĭar când un decret domnesc ar fi suficient ca să obóre o lege, acestea nu pot, D-le ministru, justifica desfiinţarea aceluĭ Consiliŭ, din punctul de vedere al unireĭ românilor. In adevĕr, acéstă autoritate şcolastică, nu are alte atribute, de cât acele a priveghia la îndeplinirea celor ce cer legile de la fie-care din impiegaţiĭ scolasticĭ; de a propune în cunoscinţă de lucru, reformele şi îmbunătăţirile ce sunt de nevoĭă pe la fie-ce şcólă; de a avea ca ţintă neînlăturată, progresul şi buna stare intelectuală şi morală a generaţiuneĭ june, ce naţiunea încredinţéză aşeḑĕmintelor de educaţiune publice şi private.

Déră orĭ şi care comitet de inspecţiune şi chĭar subscrisul, nu are pe o tréptă maĭ sus séŭ maĭ jos, aceleaşĭ sarcinĭ şi atribute? Cu tóte acestea ele nu daunéză, nu ştirbesc nicĭ de cât, existând, autoritatea centrală, scopurile marĭ politice şi naţionale.

Subsemnaţiĭ nu cred, că *unirea* póte fi atât de puţin înrădăcinată în inima românilor, în cât să fie periclitată prin aceea, că scólelor din fosta Moldova, li se vor respecta *legile*, pe basa cărora dovediră că fac progrese. Unirea este maĭ tare, decât să pótă fi mişcată, prin acea împregĭurare, că pentru cumpĕrarea a duoĭ leĭ cridă la şcolĭ, nu se va maĭ cere deslegărĭ de la Bucurescĭ; că pentru suplinirea unuĭ învĕţător, institutor séŭ profesor bolnav, nu se va maĭ cere voĭe de la Bucurescĭ, de unde să vină, după ce nu va maĭ fi de lipsă. Nu prin păstrarea în şcolĭ de cărţĭ scolastice, care să aibă şi editura Iaşilor, séŭ aprobarea consiliuluĭ de aci, în locul editureĭ şi aprobăreĭ de la Bucurescĭ, se va aduce perturbare în sistema de guvernare din centru. Nu prin aceea, că se vor face la Iaşĭ şi nu la Bucurescĭ programe de óre pe la şcolĭ, se va periclita unitatea naţională. Ea nu va fi periclitată nicĭ din aceea, că interesele de tótă natura, ale şcólelor din fosta Moldovă, vor fi protese şi administrate de aceĭ carĭ, la faţa loculuĭ fiind, maĭ lesne pot face acésta, decât de ar fi la Bucurescĭ.

Domnule ministru,

Subsemnaţiĭ membri aĭ comitetuluĭ şi întregul corp profesoral a salutat ministerul, din care aţĭ lua o aşia de alésă parte, ca o sosire a *legalităţeĭ*, a reintrăreĭ şcólelor, atât de bântuite de arbitrar, sub scutul legeĭ.

Tarĭ în acéstă convingere, eĭ cutéză, D-le ministru, a vĕ cere, ca mijloc, *sine qua non* de reintrare în acea sântă *legalitate, rechiămarea de îndată a consiliuluĭ scolastic,* demisionat în Februariŭ 1861, în urma conflictuluĭ ce cunósceţĭ.

Obiecţiunea, ce ar putea a se face aceşteĭ reintrare în lege, că este deja la Bucurescĭ un alt consiliŭ pentru tótă ţera, nu póte avea loc:

a) Pentru că consiliul scolastic din Moldova este hotărît, este instituit de legea scólelor, lege votată de Adunarea Moldoveĭ şi în regulă promulgată;

b) Pentru că ministerul e liber de a consulta, (după ce a consultat opiniunile consiliilor sale legalĭ) şi pe orĭ-care alte persóne, în care 'şĭ are încredere;

c) Pentru că, în extrem, chiar décă consiliul central ar rĕmâne pe lângă D-vóstrĕ în Bucurescĭ, atribuţiun'le acestuia, *până la o altă lege şcolară,* nu pot fi în coaliţiune cu acele ale consiliuluĭ scolastic, instituit de legea în vigóre, pentru şcólele din acéstă parte a Românieĭ.

Aceste considerente, din punctul de vedere al legalităţeĭ, sunt victorios întărite şi de practica ḑilnică. Lipsa consiliuluĭ şcolastic s'a simţit de îndată de însuşĭ Ministerul de culte, din ḑiua când acesta a voit să se ocupe serios de interesele scólelor din Moldova. Infiinţarea chiar a acestuĭ comitet, din care iaŭ parte subsemnaţiĭ, e o probă eclatantă la acele ce ḑicem.

Déră ce este acest Comitet din Iaşĭ? Este el comitetul de judeţ, prevĕḑut de legea şcólelor şi de reglementul de la 1831?

Subsemnaţiĭ se bucură, în interesul şcólelor, de atribute mult maĭ largĭ decât acele ale orĭ-căruĭ comitet de district; eĭ aŭ unele atribute chiar şi maĭ întinse decât le avea consiliul cel legal ale şcólelor.

Ast-fel, comitetul acesta din Iaşĭ, nu este nicĭ comitet de judeţ, nicĭ consiliul hotărît de lege. Iată cum o călcare de lege e grea de neconsecuenţiĭ!

Aci e locul să vĕ facem, D-le Ministru, o declarare. Décă noĭ am primit sarcina de membri aĭ consiliuluĭ acestuia, a fost numaĭ, ca să facem scândură de salvare a învĕţătureĭ publice, care pe fie-ce ḑi se scofundă şi ameninţă perire, spre mulţămirea neamicilor românismuluĭ. Pe cât timp n'am zărit la orisont verĭ-o lucóre, care să vestéscă seninul pentru şcólele din Moldova, noĭ am ascuns în inima nóstră şi indignare şi speranţă. Astăḑĭ n'avem ce face cu ântêia, dar nu ne înşelăm, credênd sosit momentul realisăreĭ celeĭ a duoa.

Vĕ rugăm, prin urmare, D-le Ministru, ca să primiţĭ încredinţarea prea distinseĭ nóstre consideraţiunĭ.

V. A. Urechiă. T. Maiorescu. G. Mârzescu, etc.

*

Pentru a se vedea mersul scólelor din Moldova, anexăm discursul ce am rostit, în numele Comitetuluĭ scolar din Iaşĭ, la ocasiunea solemnităţeĭ premiilor pe anul scolar 1863—1864, Iunie 29. [1])

Anexăm [2]) egalmente, cu titlul de document de consultat (însă cu óre-care îngrijire, fiind-că este elaborat din timpul conflictuluĭ, de care maĭ sus vorbirăm) şi relaţiunea statistică de starea scólelor din Moldova, memoriŭ presintat Ministeruluĭ de instrucţiune publică, la 1 Ianuarie 1862, de Radu Melidon. Acest memoriŭ face de altmintrelea istoricul şi al faptelor anteriόre conflictuluĭ, şi din acest punct de vedere este recomandabil.

Anexăm [3]), pentru cunoscinţa celor doritorĭ, programele gimnasiilor din Bucurescĭ pe 1861 până la 1863.

---

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.
[3]) Veḑĭ anexa.

In 1864 se înființéză prima și a duoa clasă a gimnasiuluĭ din Ploescĭ cu statul următor :

Statul personaluluĭ gimnasiuluĭ din Ploescĭ

1 profesore de limba română și latină, de istorie și geografie clasa I și II pe lună 1.000 leĭ, adecă pe an	12.000
1 profesore de matematică și sciințele naturale clasa I și II. pe an	12.000
1 catehet clasa I și II, pe an	7.200
1 maestru de desen, pe an	3.600
1 profesore de limba francesă, pe an	4.800
Intreținerea a 10 internĭ pe séma Statuluĭ, pe an	10.400
	50.000

Aaron Florian. I. Maiorescu. Laurian. Veniamin.

In 1861 sunt marĭ perturbațiunĭ în Eforia scólelor din Bucurescĭ. La 11 Februarie, dupe raportul luĭ Barbu Vladoianu, Ministrul cultelor, Ioan Eliad este numit al 4-lea membru al Etorieĭ.

La Februarie 22, anul 1861, demisionéză din Eforie Aristide Ghica, care la Martie în 15 este înlocuit prin Simion Marcovicĭ; la 3 Aprilie 1861 Marcovicĭ ia direcțiunea scólelor, cu ofisul domnesc No. 154, dér neîntârḑiat e înlocuit prin I. Maiorescu; în Iunie 21 demisionéză I. Maiorescu, fiind în conflict cu membriĭ Eforieĭ. La Iulie 10, același an, noul ministru al instrucțiuneĭ publice, Melinescu, numesce pe A. Papiu, care îndată demisionéză, ḑicênd că »starea actuală a administrațiuneĭ superióre a instrucțiuneĭ publice m'aŭ convins, că în asemenea împrejurărĭ, serviciile mele nu ar putea să aĭbă efect«. Avea dreptate: confusiunea era fórte mare în Eforie. La 24 Iulie cu No. 9.792, e numit loco-țiitor de director al Eforieĭ I. Zalomit, iar I. Maiorescu rămâne membru.

O asemenea stare de lucrurĭ motivâ desființarea Eforieĭ de care vorbirăm și înființa- Consiliuluĭ superior al instrucțiuneĭ publice.

In Iașĭ, în 1861 și 1862, Consiliul scolar nu era maĭ în regulă, în urma conflictuluĭ cu Cneazul Cantacuzin.

Profesoriĭ demisionațĭ ne maĭ luând parte la Consiliŭ, la 30 Maiŭ 1862, în Consiliŭ nu maĭ era de cât: Filaret, Scriban, Arch. Suchupan, S. Barnuțu, P. Suciu, A. Velini, D. Popp, Stef. Micle, Partenie, G. Ionescu preot. [1])

Va să ḑică lipsesc din Consiliŭ I. Strat, G. Mârzescu, V. A. Urechiă, Călinescu, G. Petrescu, Z. Columb, N. Ionescu, Stefan Emilian, etc., adecă maĭ cu deosebire elementul pur moldav.

Anul 1863, sub Ministerul întrunit al instrucțiuneĭ publice, lasă bune urme în istoria cultureĭ nóstre, grație trecereĭ la acel Minister a unor bărbațĭ ca D-niĭ Odobescu și D. Bolintineanu.

Ministrul A. Odobescu a cercat, în Septembre 1863, să impună unitatea de ortografie cu litere latine în tóte scólele, cum și fixarea programeĭ analitică a obiectelor ce se

---

[1]) Veḑĭ anexa.

predaŭ în liceŭ. Consiliul superior al scólelor admite continuarea în scolĭ a ortografieĭ, fixată în trecut de Eforie, cât şi detailarea programeĭ. [1])

Se respinge în acestaşĭ an, cererea Ministruluĭ de finance, de a se considera ca lege un vot dat de Adunare la 1860, stavilitór cumululuĭ de catedre.

Ministrul de culte din 1863, Iunie 22, rĕspunde celuĭ de finance, că asemenea vot n'a fost transformat în lege. [2])

*

In decursul anuluĭ 1862 avem de notat unele acte maĭ deosebite. Aşia în 22 August acel an, Consiliul scolar (Aaron Florian. Laurian, P. Poenar, I. Zalomit, I. Strat), încheiă jurnalul prin care ḑic, că: »avênd în vedere că cariera profesorilor este mărginită şi că pentru stimularea zeluluĭ şi a activităţeĭ lor, urméză a fi încuragiaţĭ, . . . verĭce licenţiat séŭ doctor în litere, în matematică, în sciinţele naturale séŭ fisice, carĭ aŭ învĕţat în ţéră, séŭ străinĕtate, să intre maĭ ântêiŭ profesor la clasele gimnasiale inferióre, apoĭ, când vor fi locurĭ vacante, se vor înainta la cele superióre, şi, în fine, la facultăţĭ *caeteris paribus*, observându-se dreptul de întâitate.»

Acéstă disposiţiune Ministrul Odobescu o primesce, cu reserva de a se exige concurs de la trecerea din gimnasiŭ la facultate.

Consiliul (aceiaşĭ membri, maĭ puţin Strat) revine asupra acesteĭ mĕsurĭ, prin procesul-verbal de la 6 Septembre, şi, de óre-ce Ministrul n'a primit înaintarea fără concurs, decât de la gimnasiul inferior la cel superior, Consiliul renuunţă cu totul la propunerea primitivă, iar Ministrul admite acéstă nouă propunere, pe considerare, că afacerea va fi definitiv resolvată în noul proiect de lege. [3])

La învĕţământul primar anexăm [4]) regulamentul întocmit de Consiliul superior din 1862, pentru externatele de fete, de curênd înfiinţate în Ţéra Românéscă, cu budgetul, egalmente aci anexat.

Vorbind de asemenea şcolĭ de fete, este ocasiunea să amintim, că în acestaşĭ an Comitetul şcolar din Iaşĭ a organisat o primă exposiţiune a lucrărilor confecţionate de tóte şcólele publice şi private din Iaşĭ.

Iată avisul cu care s'aŭ vestit solemnitatea deschidereĭ acesteia la Iaşĭ :

Şcóla centrală de fete

Exposiţiunea lucruluĭ de mână

1) Exposiţiunea lucruluĭ de mână de la tóte şcólele publice şi private de fete din Iaşĭ, se va deschide în salónele şcóleĭ centrale de fete.

2) Solemnitatea deschidereĭ se va face la orele 12, în 25 Iunie, de către comitetul şcólelor şi în presenţa Dómnelor din jurul exposiţiuneĭ.

Solemnitatea se va începe prin imnul naţional şi corurile vocale, cântate de elevele şcóleĭ centrale. Dupe acésta, D. V. A. Urechiă, preşedintele comitetuluĭ, prin câte-va cuvinte, va explica scopul exposiţiuneĭ şi va proclama deschiderea eĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Veḑĭ anexa.

3) Exposițiunea va dura de la 25—30 Iunie inclusiv.

4) Publicul este admis la ea în fie-care ḍi, de la 10—3 ore dupe amiaḍĭ.

5) Sunt invitate prin acest program, să asiste, la solemnitatea deschidereĭ exposițiuneĭ, tóte autoritățile administrative și judiciare ale județuluĭ.

Membriĭ Comitetuluĭ școlar, *V. A. Urechiă, N. Culianu, T. I. Maiorescu, G. Mârzescu, I. Pangrate, O. Teodori.*

Anexăm [1]) aci un certificat de absolvirea școleĭ primare din Bucurescĭ 1862, spre a se vedea deaprópe coprinderea programelor învĕțămêntuluĭ primar la data acésta.

Exemplul Moldoveĭ începe a se impune la Bucurescĭ. Ministrul D. Bolintineanu, la Noembre 1863, simte nevoia a se crea în Bucurescĭ o școlă preparandă, cum era acea a luĭ Vasile Lupu din Iașĭ.

Acésta apare din referatul sĕŭ No. 31.525, de la 4 Noembre 1863, către Consiliul de miniștri, propunênd crearea școleĭ acesteia normale, din baniĭ ce se vor obliga să dea mŏnăstirele pămêntene, ḍise închinate. Adevĕrat că acest referat al luĭ D. Bolintineanu rĕmase fără nicĭ o consecință [2])

La rubrica școlelor sătescĭ, maĭ înainte de tóte se cuvine să înscriem aci programul întocmit la 1862, de Consiliul superior pentru școlele din ambele principate.

Ministerul cultelor si al iustrucțiuneĭ publice

Consiliul superior de instrucțiune

Program de scólele sătescĭ din România

Despărțirea I

1. Cunóserea literilor, silabisirea, dupe table.
2. Formarea literilor dupe modele.
3. Scrierea numerilor și calcularea din memorie asupra celor patru lucrărĭ aritmetice, cu numere întregĭ.
4. Invĕțarea sântelor rugăciunĭ pe de rost.

Despărțirea II

1. Cetirea și scrierea caligrafică, dupe model și dictando.
2. Elemente de catechism, partea I-ia.
3. Din aritmetică, cele patru lucrărĭ cu numere întregĭ.
4. Din geografie, divisia pămêntuluĭ în continente și oceane pe chartă, fără text.
5. Culegere de animale, plante și minerale.

Despărțirea III

1. Cetirea pe cărțĭ bisericescĭ.
2. Elemente de catechism, partea II și III.
3. Istoria sacră, pe scurt.
4. Cele patru lucrărĭ aritmetice, cu numere complexe.

---

[1]) Veḍĭ anexa.

[2]) Veḍĭ anexa.

5. Geografia Principatelor-române: împărţirea lor, oraşele, rîurile, lacurile, munţiĭ. Numirea ţĕrilor vecine. Tóte acestea maĭ mult într'un mod practic şi cu arĕtare pe chartă.

6. Scrierea caligrafică şi dupe dictando.

Despărţirea IV

1. Memorisaţia de parabolele din Evangelie, cu explicarea lor morală, şi datoriele creştinuluĭ.

2. Cetirea, cu înţelegere din cartea coprinḑĕtóre de cunoscinţe relative la economia de câmp şi casnică.

3. Memorisaţiunĭ din biografiile Domnilor românĭ celor maĭ renumiţĭ.

4. Părţile cuvêntuluĭ şi formele gramaticale într'un mod practic, precum şi aplicarea celor maĭ uşóre regule ortografice la scriere.

5. Impărţirea politică a Europeĭ numaĭ pe chartă. Mĕsurile de greutăţĭ şi lungime, mĕsurarea pogónelor şi fălcilor ; cotitul vaselor.

6. Scurtă descriere a animalelor, a plantelor şi a mineralelor folositóre şi necesare la economia casnică, carĭ se pot cresce, produce şi afla în patrie.

7. Caligrafia dupe model şi dictando.

Ministru, *D. N. Racoviţia.*

Membri consiliuluĭ superior de instrucţiune: *Neofit Episcopul de Edes. Archimandritul Melchisedec. P. Donicĭ. I. Zalomit. Dr. Davila.*

Se aprobă pentru întocmaĭ aplicare în scólele sătescĭ.

Director pentru instrucţiune publică, *G. Melidon.*

Bucurescĭ, 1862, Septembre 1.

De la 1 Septembre 1862, urmând a se aplica în tóte scólele sătescĭ din România, programul de maĭ sus, cum şi acelaşĭ program pentru scólele primare, ce lectorul a putut vedea din atestatul scolar anexat maĭ sus, Ministrul din acel timp, Alexandru Odobescu, se vĕḑu în faţa uneĭ dificultăţĭ pentru numirea institutorilor şi a învĕţătorilor. Acestora legea scólelor din Moldova le cerea maĭ multe studiĭ decât legea scólelor Muntenescĭ. Ministrul provocă în privinţa acésta pe Consiliul superior al scólelor, prin adresa următóre:

Ministrul cultelor şi instrucţiuneĭ publice

De la aspiranţiĭ la posturĭ din scólele primare, carĭ n'aŭ funcţionat până acum ca institutorĭ în acele clase, se va cere, ca condiţie neapărată, absolvirea celor patru clase gimnasiale inferióre; iar institutoriĭ, carĭ s'aŭ aflat, séŭ se află în posturĭ de institutorĭ aĭ claselor primare, vór fi dispensaţĭ de acéstă condiţiune, rĕmâind însă, cu tóte acestea, ca să decidă concursul între maĭ mulţĭ aspiranţĭ.

Avênd în vedere, că de la 1 Septembre, anul contenit 1862, programul învĕţăturilor primare este unul şi acelaşĭ pentru scólele de dincóce şi dincolo de Milcov;

Considerând, că pentru ocuparea posturilor de institutorĭ la scólele de dincolo de Milcov, regulamentul acolo în vigóre, prescrie absolvirea de 4 clase gimnasiale;

Subscrisul, la publicarea concursurilor pentru ocuparea posturilor vacante la scólele de dincóce de Milcov, a coprins condiţiunea a poseda aspiranţiĭ, şi pentru acestea, absolvirea aceloraşĭ 4 clase gimnasiale, cerute pentru ceĭ de peste Milcov, pentru a da instrucţiuneĭ primare garanţiĭ egale şi solide de propăşire;

Considerând însă, că maĭ mulțĭ din aspiranțiĭ înscrișĭ pentru scólele de dincóce arétă, că de și nu posed absolvirea expresă a claselor gimnasiale, totușĭ, prin practică de maĭ mulțĭ anĭ ca institutorĭ în clasele inferióre, ar poseda cunoscințele trebuitóre pentru ocuparea posturilor primare superióre, carĭ se găsesc vacante; sub-scrisul are onóre a invita pe onor. Consiliŭ de a opina asupra casurilor de maĭ sus.

Primițĭ, vě rog, D-lor, asigurarea distinseĭ mele consideraţiunĭ.

Ministru, *Al. Odobescu.*

Capul biurouluĭ, *Ornescu.*

No. 26.445. Bucurescĭ, anul 1863, Septembre 10.

Eată resultatul dat de Consiliŭ:

Proces-verbal

Astădĭ Marțĭ, 10 Septembre 1863, Consiliul superior de instrucțiune, deliberând asupra adreseĭ D-luĭ Ministru cultelor, sub No. 26.445, opinéză:

De la aspiranțiĭ la posturĭ din scólele primare, carĭ n'aŭ funcționat până acum ca institutorĭ în aceste clase, se va cere condiție neapěrată absolvirea celor 4 clase gimnasiale inferióre; iar institutoriĭ, carĭ s'aŭ aflat, séŭ se află în posturĭ de institutorĭ aĭ claselor primare, vor fi dispensațĭ de acéstă condițiune, rĕmânênd însă cu tóte acestea, ca să decidă concursul între maĭ mulțĭ aspiranțĭ.

Aaron Florian. I. Zalomit. G. Costaforu. Laurian.

*

Am vědut incercările, carĭ aŭ succedat, pentru înființarea uneĭ scóle de comerciŭ în Bucurescĭ. In 28 Noembre 1861, D. D. Ghica președintele Consiliuluĭ de Miniștri, cu adresa No. 1.224, provocat de Ministrul financelor, îndémnă pe Ministrul instrucțiuneĭ publice, N. Nicolescu, să elaboreze un proiect de lege, pentru o scólă de comerciŭ. Eforia, provocată să facă acésta, de Ministrul cultelor, cu adresa No. 17.229, trăgăna afacerea, așia, că numaĭ în 1864, Ministrul N. Crețulescu, avu mulțămirea să subsemneze decretul de înființarea primeĭ scolĭ de comerciŭ.

Dăm în anexă [1]) discursul rostit la inaugurarea scóleĭ, de V. A. Urechiă, directorul Ministeruluĭ instrucțieĭ publice, cum și actele originale de fundațiunea scóleĭ, cu statul și programa.

Imediat, la 16 Septembre 1864, se decretéză și pentru Galațĭ o a duoa scólă de comerciŭ, numindu-se la direcțiunea eĭ pe D. C. Troteanu. [2])

Din inițiativa privată, încă a fost o cercare, la 1864, de a deschide o scólă de comerciŭ, prin subscriere dintre negutitoriĭ, cărora N. Flügel le a adresat anexatul apel.

Intreprinderea nu reuși, Flügel maĭ adresă Ministeruluĭ cultelor și instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ un memoriŭ în privința scólelor de comerciŭ, care memoriŭ de și rĕmase fără nicĭ o lucrare, contribui totușĭ, probabilmente, la activarea fundațiuneĭ scóleĭ de comerciŭ, de care ne am ocupat maĭ sus.

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Vedĭ anexa.

*

Invĕţămêntul înalt este cu deosebire în câştig la 1863. Am vĕḑut deja înfiinţată de maĭ mulţĭ anĭ o scólă de inginerie. Din acéstă scólă ministrul, D. A. Odobescu, la 8 Octombre 1863, face, cu decretul Domnitoruluĭ Cuza No. 997, o scólă superióră de sciinţe, cu anume programă şi statut. [1])

Duoĕ alte acte din acestaşĭ an, avem de înregistrat aci, la învĕţămêntul înalt, ambele ale ministruluĭ D. Bolintineanu, cel ântêiŭ transformă facultatea deja creată prin budgetul Adunăreĭ, cu duoĕ catedre de litere, în scólă superióră de litere, cu scop de a forma profesorĭ gimnasialĭ:

Alexandru Ioan I,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi voinţa naţională Domn Principatelor-Unite-Române.

La toţĭ de faţă şi viitorĭ, sănĕtate:

Asupra raportuluĭ presintat de Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul cultelor şi instrucţiuneĭ publice, sub No. 30.222,

Am decretat şi decretăm:

Art. 1. Se institue la Academia din Bucurescĭ *o scólă superióră de litere* cu scop de a forma profesoriĭ gimnasialĭ în ramurile limbelor clasice şi moderne, ale literatureĭ şi filosofieĭ, istorieĭ şi geografieĭ.

Art. 2. Regulamentuĭ acesteĭ scóle se aprobă, şi se va pune în lucrare la Noembre anul curent.

Art. 3. Spesele necesare se vor acoperi, până la 31 Decembre 1863, din reservele budgetuluĭ instrucţiuneĭ publice, iar de la 1 Ianuarie 1864, se vor trece în budgetul Statuluĭ, conform trebuinţeĭ, până la complectarea cu tóte catedrele necesare.

Art. 4. Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul Cultelor şi instrucţiuneĭ publice este însărcinat cu executarea decretuluĭ de faţă.

Dat în Bucurescĭ, la 30 Octombre 1863.

Alexandru Ioan.

Ministru cultelor şi instrucţiuneĭ publice, *D. Bolintineanu.*

No. 1.047.

Acest decret e apoĭ indirect infirmat cu un al duoilea decret, cu data din 4 Iulie 1864, în coprinderea următóre:

Alexandru Ioan I,

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi voinţa naţională Domn Principatelor-Unite-Române,

La toţĭ de faţă şi viitorĭ, sănĕtate:

Asupra raportuluĭ Ministruluĭ Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor şi instrucţiuneĭ publice sub No. 21.133,

Am decretat şi decretăm:

---

[1]) Veḑĭ anexa.

Art. 1. Facultățile din Bucurescĭ, unite împreună, vor purta numele de *Universitatea din Bucurescĭ,*

Art. 2. Profesoriĭ facultăților se vor aduna împreună și vor alege pe rectorul Universitățeĭ.

Art. 3. Profesoriĭ fie-căreĭ facultățĭ în parte vor alege pe Decanul facultățeĭ respective.

Art. 4 și cel de pe urmă. Ministrul Nostru secretar de Stat la Departamentul cultelor și instrucțiuneĭ publice este însărcinat cu executarea ordonanțeĭ de față.

Dat în Domnésca Nóstră capitală, Bucurescĭ, la 4 Iulie, în anul mântuireĭ 1864, iar al Domnieĭ Nóstre al șéselea.

Alexandru Ioan.

Ministru cultelor și instrucțiuneĭ publice, *D. Bolintineanu.*

No. 765.

Pe de o parte, în decretul acesta Bolintineanu, gelos de laudele bine meritate ale luĭ M.Kogălniceanu, ținea numaĭ decât să fondeze și dênsul o Universitate în Bucurescĭ, și pe de altă parte distrugea, cu decretul din 1864, unde vorbia de facultatea de litere din acéstă Universitate, scóla specială cu direcțiune *normală* creată în 30 Octombre 1863.

Deja în August 1863, *Monitorul oficial* din Bucurescĭ publicase un proiect de completarea facultăților de litere și de sciințe.

Acest proiect nu se aplică. In 31 August 1863, Consiliul superior propune ministruluĭ Odobescu programul pentru facultățile de litere și de sciințe. Ministrul Odobescu le respinge, ḑicênd că: »Consiliul superior elaborând o programă maĭ detailată pentru scóla superióră de sciințe; aceea se va pune la dosar, rĕmânênd ca la timpul oportun să se facă o asemenea lucrare pentru scóla superióră de litere«.

Indată apoĭ, succedând la Minister D-luĭ Odobescu, poetul D. Bolintineanu, acesta șterge resolutiunea de maĭ sus a D-luĭ Odobescu și pune una nouă în coprindere: »pentru punerea în lucrare a facultățeĭ literare, nefiiind marĭ nevoĭ de marĭ cheltuelĭ, se póte pune de acum în lucrare. Va rĕmâne a se face formele«.

Iată cum s'a născut facultatea de litere, decretată apoĭ, precum vĕḑurăm, de Ministru Bolintineanu.

Eată actele originale pe lângă cele ce vom da în anexă:

Proces-verbal

Sâmbătă, 31 August 1863

Avênd în vedere proiectul de completarea facultăților de litere și de sciințe, încuviințate de guvern și publicat prin *Monitorul oficial* din anul trecut;

Avênd în vedere trebuința cea simțită de a poseda, pe de o parte, profesorĭ gimnasialĭ capabilĭ de misiunea lor, iar de altă parte, inginerĭ civilĭ înzestrațĭ cu cunoscințele necesare; și considerând, că prepararea lor nu se maĭ póte amâna fără o perdere învederată pentru instrucțiunea publică;

Consiliul superior a socotit de cuviință, pentru maĭ ușóră realisare a sus citatuluĭ proiect deja încuviințat, însă neaplicat până acum, a 'l restrînge la catedrele însemnate în alăturata programă, dintre carĭ patru sunt în ființă și alte patru se pot înființa numaĭ decât, rĕmânênd cele-alte pentru anul viitor, și opinézǎ: 1) a se supune D-luĭ

Ministru spre aprobare alăturata programă A) de facultatea literilor și B) de facultatea sciințelor; 2) a se invita D. Ministru ca să bine-voiască a lua mĕsurile necesare pentru remunerarea acelor patru profesorĭ pe anul acesta.

Acest diurnariŭ se va supune la aprobarea D-luĭ Ministru.

Aron Florian. P. Poenaru. Laurian, I. Zalomit. I. Strat. Davila.

A) Programa pentru facultatea literilor

Acéstă facultate va fi tot-d'o-dată și scólă normală, pentru formarea profesorilor gimnasialĭ în ramurele limbelor clasice și moderne, istorieĭ și geografieĭ, literatureĭ și filosofieĭ, și va coprinde următórele catedre:

a) Catedra de istoria filosofieĭ și de filosofie;

b) Catedra de istoria literatureĭ clasice și moderne;

c) Catedra de istoria critică și universală;

d) Catedra de istoria critică a țĕrilor române, împreună cu istoria literatureĭ române;

e) Catedra de gramatica comparativă a limbelor elenă, latină, română, italiană, francesă, ispanică și portugalică;

f) Catedra de archeologia clasică;

g) Catedra de pedagogică (despre educațiune) și de metodică (despre arta de a învĕța).

Dintre aceste catedre duoĕ sunt în ființă, adică *b)* și *d)*; urméză a se înființa anul acesta încă duoĕ, adică *a)* și *c)*, rĕmânênd ca cele-alte să se înființeze în anul următor.

Sciințele maĭ sus indicate se vor împărți pe un curs de duoĭ anĭ, și anume:

Anul I

a) Istoria filosofieĭ;

b) Istoria literatureĭ clasice;

c) Istoria critică universală antică;

d) Istoria critică a țĕrilor române;

Anul II

a) Filosofia (Psichologia, Logica, Metafisica și Ethica);

b) Istoria literatureĭ moderne;

c) Istoria critică universală medie și modernă;

d) Istoria critică a românilor și a literatureĭ românê:

e) Gramatica comparativă,

f) Archeologia clasică;

g) Pedagogia și metodica;

B) Pentru facultatea sciințelor

Acéstă facultate, în partea teoretică, va servi a forma profesorĭ gimnasialĭ, în ramul sciințelor matematice și fisice, éră în partea practică, va servi a forma ingineri civilĭ; și va coprinde următórele catedre:

a) Catedra de geometria descriptivă, cu aplicarea eĭ la construcțiunĭ, de architectură și de drumurĭ;

b) Catedra de geometria analitică, de topografie și de geodesie;

c) Catedra de calcul infinitesimal și de Mecanica elementară și superióră;

d) Catedra de desemnul topografic, architectonic și machinistic;
e) Catedra de sciințe naturale.

Dintr'aceste catedre, treĭ sunt în ființă, adecă *a, c* și *e;* urméză a se înființa încă duoĕ, adecă *b* și *d.*

Sciințele maĭ sus indicate, se vor împărți pe un curs de duoĭ anĭ, și anume:

Anul I

a) Geometria descriptivă, cu aplicarea eĭ la umbre și perspectivă;
b) Geometria analitică și topografia teoretică și practică;
c) Mecanica elementară;
d) Desemnul de topografie și de mașinĭ;
e) Sciințe naturale.

Anul II

a) Construcțiunĭ séŭ principiurĭ de architectură și de drumurĭ;
b) Geodesia teoretică și practică;
c) Mecanica superióră, precedată de cunoscința în calculul infinitesimal;
d) Desemnul architectonic și de mașinĭ;
e) Sciințele naturale.

Aaron Florian. P. Poenaru. Laurian. I. Zalomit. I. Strat. Davila.

Era dat, ca tot ilustrul bărbat, M. Kogălniceanu, și numaĭ puțin ilustrul sĕŭ colaborator D. N. Crețulescu, să complecteze opera, abia schițată, în parte, de D-niĭ Odobescu și Bolintineanu; eĭ trecură în noua lege a scólelor, din 1864, existența legală a universitățeĭ a doua române, din Bucurescĭ.

*

Seminariile Muntene și Moldovene încă preocupă atențiunea publică și a guvernuluĭ de la 1860—1864.

Seminariile muntene sunt tot inferióre celor din Moldova. Se póte vedea acesta din chiar programul examenelor anuluĭ școlar 1862—1863.

Seminarul Mitropolitan.

Anul 1862—1863.

Examenele acestuĭ an scolastic, de învĕțăturile urmate în acest institut, se vor începe la 24 Iunie, și vor urma până la 27; începêndu-se diminéța de la 9 ore și continuând până la 12, pentru sciințe; iar după amiadĭ de la 2—4 ore, pentru cântărĭ. Se invită dar, în predisul timp, toțĭ ceĭ ce vor avea plăcerea a asista la aceste examene.

PROGRAMUL SEMINARIULUI MITROPOLITAN.

Sciințe:

Clasa I

Istoria vechiuluĭ Testament.
Aritmetica: Numere întregĭ, fracțiile vulgare, decimale și complexe.
Istoria Românieĭ până la România pură.

Etimolopia limbeĭ latine în comparare cu cea română și traducerĭ din Istoria Sacră.
Zoologia.
Caligrafia.

Profesor, *M. Dimitreanu.*

Clasa II

Catechismul.
Geografia.
Gramatica și Santaxa limbeĭ române.
Istoria bisericéscă a vechiuluĭ Testament.

Profesor, *I. Germănescu.*

Clasa III

Principiĭ de Retorică, cu exercițiĭ de compunere.
Istoria bisericéscă.
Liturgica.
Prescurtare de Istoria Românilor.

Profesor, *I. Ionescu.*

Clasa IV

Retorica cu exercițiĭ de cuvinte bisericescĭ.
Teologia Dogmatică.
» Morală.
» Pastorală.

Profesor, *I. Benescu.*

Cântărĭ

Clasa I.

Principiĭ de Gramatică, și
Cântarea celor opt glasurĭ pe Anastasimatar.

Profesor, *O. Dumitrescu.*

Clasa II.

Un rînd de Docsologiĭ.
Heruvicele, Chinonicele și Acsiónele sĕptĕmâneĭ.
Podobiile.

Profesor, *O Dumitrescu.*

Clasa III.

Un rând de Docsologiĭ maĭ marĭ.
Partea I de Heruvice. Chinonice și Acsiónĕ pentru Duminicĭ.
Parisimierul tot.
Acsiónele praznicelor și cele treĭ Liturghiĭ.

Profesor, *I. Zaharia.*

Clasa IV.

Partea II-a Herov. Chinon. și Acsióne.

Treĭ polielee.

Chenonicile praznicelor și alte Irmóse și un rînd de Herovice grecescĭ.

Profesor, *I, Zaharia.*

Cercetat de Consiliul superior : *Aaron Florian. I. Zalomitu. A. T. Laurian. I. Stratu. Boerescu. Davila. Costa-Foru.*

Aprobat de Ministerul instrucțiuneĭ și cultelor,

Ministru ad-interim, *A. Odobescu.*

Directorul Instrucțiuneĭ, *G. R. Melidon.*

Despre seminarul Veniamin amintim, că la 26 Octombre 1859, s'aŭ desființat Epitropia specială a seminariuluĭ, care trecu sub directa administrare a ministruluĭ instrucțiuneĭ publice.

La 1860, dupe secularisarea averilor monastirescĭ, ministrul de culte, M. Kogălniceanu, a reformat seminariul Veniamin.

Iată cum judecă acésta reformă D. profesor C. Erbiceanu:

«La 1860, fiind ministru de culte D. Mihail Kogălniceanu, aŭ reformat după secularisare și Seminariul, acéstă reformă este tot ce póte fi maĭ bun, pentru că studiile religióse se întrețin, sciințele năturale, fisice și matematice se adaugă, precum și limbile moderne, francesă în tóte clasele. De asemenea salariile profesorilor s'aŭ sporit fórte simțitor, așia că acéstă reformă va face tot-d'auna onóre acestuĭ bărbat de Stat distins. Spre a proba și maĭ evident beneficiile acesteĭ reforme, transcriem aicĭ budgetul anuluĭ 1860, care comparându-se cu cel trecut, face și maĭ bine vĕdută îmbunătățirea ce s'aŭ adus acestuĭ institut.

1) Profesor de obiectele Catihetice, cursul inferior salar 10.000 leĭ.

2) » » Limba română idem.

3) » » Latina idem.

4) » » Grécă, 5.000 leĭ.

5) » » Statistica, 10.000 leĭ.

6) » » Matematica 10.000 leĭ.

7) » » Istoria Naturală 10.000 leĭ.

8) » » Caligrafie și desemn 10.000 leĭ.

9) » » Limba francesă 10.000 leĭ.

10) Introducerea în Sf. Scriptură în clasa IV se va preda de rectorul seminariuluĭ obligător.

11) Profesor de Musica vocală 5.000.

Cursul superior

1) Profesor de propedeutică 12.000 leĭ.

2) Literatura latină, 12.000 leĭ.

3) » elenă 12.000 leĭ.

4) Istoria și statistica laică și eclesiastică 12.000 leĭ.

5) Fisica, Agronomia și Medicina populară 12.000 leĭ.

6) Arheologia, Ermineutica și Pastorala 12.000 leĭ.

7) Teologia dogmatică și morală 12.000 leĭ.

8) Literatura și Retorica 12.000 leĭ.

Se salariază catedra de introducere în teologie și Sf. Scriptură cu 9.000 leĭ.

Introducerea în Sf. Scriptură se va preda de Rector, obligator, în clasa V și VI.

Insemnăm, că punêndu-se în aplicație acest program, s'aŭ maĭ unificat unele catedre: desemnul, caligrafia și limba francesă aŭ fost o catedră, latina și română o catedră.

Pe lângă acésta s'a maĭ prevĕḑut 6.000 leĭ pentru îmbrăcămintea elevilor și pentru Bibliotecă 500 leĭ. Budgetul anuluĭ 1860 este de 381.800 leĭ. Dar îndată dupe acest an, aŭ început a se ciunti încet, atât salariile profesorilor, maĭ ales acelor din cursul inferior, cât și din sumele pentru întreținerea scóleĭ, așïa că la 1863, cifra totală a budgetuluĭ este numaĭ de 372.420.

Cu introducerea legeĭ de instrucție, sub Ministrul Crețulescu la 1864, s'a maĭ stabilit pentru un timp starea scólelor, adică nu se maĭ fac schimbărĭ și preschimbărĭ în fie-care an în studiĭ și catedre, până la 1873. Dar trebue să spunem, că prin legea actuală a instrucțiuneĭ publice învĕțămêntul religios a fost în cât-va diminuat; maĭ ântêiŭ că nu s'a prevĕḑut o facultate de teologie, și acea care și funcționa în Iașĭ a fost suspendată la 1864, din lipsă de profesorĭ; apoĭ s'aŭ eliminat și unele sciințĭ din Seminar, carĭ existaŭ în 1860 și maĭ înainte. Aceste schimbărĭ fiind recente nu le maĭ amintim.»

In privința reformelor introduse în Seminariŭ, în 1862, părintele arch. Melchesidec și episcopul Neofit Scriban descuviințéză mĕsura luĭ M. Kogălniceanu, prin o adresă către ministerul instrucțiuneĭ publice, pe care o dăm în întregime posedând originalul [1]) *Audiatur et altera pars!*

In 1864 profesorul Drăghicĭ de la seminarul Veniamin cere adăogirĭ pe lângă catedra de agronomie, de pe lângă acel seminar, în sens de a se alipi o fermă din moșia de la Galata [2]).

După opiniunea luĭ P. Poenaru, expresă printr'un oficial raport, din 1864, Februarie 26, se respinge propunerile D-luĭ Drăghicĭ, primindu-se părerea luĭ Poenaru de a se institui când-va la Iașĭ o scólă specială de agricultură, cu formă model. [3])

Maĭ slabe merg seminariile din eparchiĭ și chiar și cele din Hușĭ și Roman.

Dar cu mult maĭ slab încă este seminarul da la monastirea Neamțuluĭ. La 9 Ianuarie 1861, ministerul instrucțiuneĭ publice ḑicea, prin jurnalul No. 3 (Dosarul No. 513), că »este de urgentă necesitate, ca seminarul din monastirea Neamțuluĭ să iasă din trista stare în care intrigile și împrejurările trecute 'l aŭ lăsat». Din asemenea stare seminarul nu s'aŭ maĭ ridicat și nu târḑiŭ s'aŭ desființat.

*

Scóla de medicină și chirurgie, merge îmbunătățindu-se în aniĭ aceștia.

Anexăm [4]) maĭ multe raporturĭ și programe, până în 1864.

Cam de la acéstă dată, scóla se numesce scólă națională de medicină și de farmacie.

In Iulie 1864, activul și energicul fundator al aceseĭ scolĭ, Dr. Davila, presentéză Ministruluĭ un regulament pentru trimiterea în străinĕtate, ca să iea diplomă de doctor, a câte un numĕr de absolvențĭ aĭ scóleĭ din fie-ce an.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

[4]) Veḑĭ anexele.

Dr. Davila are destule titlurĭ la recunoscința națiuneĭ, dér față cu Universitatea din Iașĭ, i se póte face o imputare. El a împedicat lung timp complectarea acesteĭ Universitățĭ, cu facultatea de medicină.

Dăm în anexă [1]) procesul verbal al consiliuluĭ din Iașĭ, din 10 Octombre 1860, din care se póte vedea, că în contra înființăreĭ facultățeĭ de medicină din Iașĭ, eraŭ și uniĭ din moldovenĭ. Acésta va fi scuza luĭ Davila.

Punem la îndemâna cercetătorilor, alăturându-le ca anexe aci [2]), diversele raporturĭ și dărĭ de sémă generale, la ocasiunea examenelor din 1861—1863, însoțindu-le și cu notele explicătóre ale budgetuluĭ celuĭ ântêiŭ, regulat, în Moldova, de la 1860.

*

Aci noĭ terminăm lunga carieră percursă de condeiul nostru obosit, dér mereŭ admirator progresuluĭ cultureĭ naționale, înregistrând ultimele date despre scólele private, cu referințe la aniĭ aceștia :

In Decembre 1860, Mitropolitul din Bucurescĭ, cere Ministeruluĭ instrucțiuneĭ publice, ca scólele confesionale străine, de îndată ce aŭ scolarĭ românĭ, să aĭbă învĕțător de religiune un preot român; Ministerul dupe cererea Eforieĭ, exige acésta.

Anexăm [3]) lista tuturor scólelor private din Bucurescĭ, la Februarie 1860.

Acéstă listă ne arétă un lucru îmbucurător: scăderea numĕruluĭ acestor scolĭ și a populațiuneĭ lor.

Scólele dascălilor de pe la bisericĭ, continue a fi tolerate de Eforie, în 1860.

Ba chiar directorul I. Maiorescu, cere din noŭ, ca Epitropiĭ bisericilor să dea local acestor scolĭ, carĭ sunt de trebuință, până ce să se pótă organisa scolĭ în regulă prin mahalale. [4])

*

Bursieriĭ moldovenĭ, se înmulțesc în August 1861, prin trimiterea în Bavaria (Aschaffenburg) a D-lor G. Gabrielescu și I. Pavlov, pentru Foresterie. Ministrul Kogălniceanu încuragiă mult asemenea studiĭ, el care voise să înființeze o scólă specială la Têrgul-Neamțu.

Adunarea Moldoveĭ, în 15 Octombre 1860, acordase unele subvențiĭ neregulate fiilor fabulistuluĭ Donicĭ, anume George și Vasile.

Tot în Decembre 1860, pictorul Anastaseanu, capĕtă din noŭ bursă, ca să mérgă din noŭ la Roma, să se maĭ perfecționeze în arta sa.

G. Anastaseanu, al căruĭ cap de operă, rĕmâne cavalerul cu zale, din care un exemplar se conservă în pinacoteca de la Iașĭ și altul este în proprietatea mea, stete în Iașĭ între 1857—1860, făcênd maĭ multe portrete particulare. De bursa de la 1860, luna Decembre, se folosi puțin timp Anastaseanu, căcĭ muri la Roma.

---

[1]) Vedĭ anexele.

[2]) Vedĭ anexa.

[3]) Vedĭ anexa.

[4]) Vedĭ anexa.

In Decembre 1861, s'a acordat bursă pentru drept studentuluĭ Mircea din Iaşĭ. In Iulie 1862. Lista generală a bursierilor moldovenĭ, e cea următóre :

Listă de subvenţiunile elevilor din Moldova, trimişĭ în străinĕtate pe trimestrul luĭ Iulie 1862

NUMELE ŞI PRONUMELE	Suma cuvenită în galbenĭ	ADRESELE
Grigorie Bosie	65	La Paris, rue de Maçon-Sarbone No. 3.
Nicolae Culiano.	65	» » » Soufflot No. 1.
A. Odescu.	65	» » » Racine No. 6.
G. Cernătescu	65	» » » de l'école du Médecine No. 43
Petru Poni.	65	» » » Monsieur le Prince No. 59.
Constantin Codrescu. . . .	65	» » » de l'Est No. 10.
Ión Ciurea	65	
B. Donicĭ	65	» » Collège St. Barbe, A. Mr. F. Fray.
N. Donicĭ	65	» » agent comptable de St. Barbe.
D. Ulea	65	Idem, la Paris.
Vasile Agapie.	65	Idem, rue Maçon Sorbonne No. 5.
D. Duca	65	Idem, la Paris.
N. Grigorescu	65	Idem, Hòtel Corneille rue Corneille 5.
Ştefan Şendrea	65	Idem, rue de grés No. 12.
D. I. Morţun	$17^1/_2$	Idem, rue Vavin No. 21.
Gr. Melidon	65	Idem, Boulevard Mont-Parnasse No. 153.
Petru Borsiu	65	La Turin, via Po. 34, Piano III.
G. A. Urechiă	50	
Romulus Scriban	50	
Georgiu Roşiu	50	
Grigorie Roşie	65	La Münich, în Bavaria.
Titu Teodori	50	La Carlsruhe, în Baden.
Alexandru Peiu	65	La Metz, în Belgia, la scóla de aplicaţiune militară.
C. Vasiliu Pilat	65	
D. Chinez	65	
N. Dabija	65	
L. Negrutzi	65	La Halle, în Germania.
I. Negrutzi	65	La Berlin.
Alexandru Teodori.	50	La Bonn, în provinc. de la Rin din Prusia.
G. Gavrilescu.	$43^1/_4$	La Aschaffenburg în Bavaria.
G. Pavlov	$43^1/_4$	
	1.849	

Anexăm [1]) diverse acte din 1860, cu referinţe le bursieriĭ Muntenĭ şi în spesial la D-l A. Petrescu student în astronomie şi A. Creţescu.

*

O frumósă faptă are loc la acéstă rubrică a stipendiilor. In 1861, Septembre 19, dupe stăruinţa nóstră, în urma corespondenţeĭ cu profesorele Pumnul din Cernăuţĭ,

[1]) Veḑĭ anexa.

Consiliul de Miniştri (A. Panu, A. Rolla, D. Rosetti, S. Silion), dobêndesce de la Domnitorul Cuza aprobarea, să se dea câte 30 galbenĭ subventiune pe an studenţilor bucovinenĭ Vasile Burlă, Vasile Bumbac şi Ioan Boliga, din clasa 7-a gimnasială, ca să-şĭ continue studiile în Ardèl [1]).

Asemenea frumóse simţirĭ se manifestă de maĭ multe orĭ şi sub forme diverse. Aşĭa, ambele ministere de culte, cel din Bucurescĭ şi cel din Iaşĭ, aŭ acordat şcolilor şi bisericeĭ Sântu Nicolae din Braşov un important ajutor bănesc, ca despăgubire dupe nisce vechĭ hrisóve domnescĭ.

La 1864, Iunie 5, însuşĭ Mitropolitul Moldoveĭ şi Suceveĭ, cu adresa No. 4.970, intervine la Ministrul cultelor în favórea fraţilor noştrĭ de peste Carpaţĭ.

E, dupe noĭ, memorabilă acéstă adresă şi de aceea o dăm aci integrală dupe originalul care este în mânile nóstre. Ea constitue cel maĭ frumos monument al luĭ Calinic Miclesco :

PRINCIPATELE UNITE-ROMÂNE

Sânta Mitropolie a Moldoveĭ şi Suceaveĭ

Domnule ministru,

«Sciind că guvernul nostru român la maĭ multe ocasiunĭ s'a arătat cu multă căldură şi generositate pentru fraţiĭ noştrĭ de peste Carpaţĭ şi avênd deplina încredere, că şi de astă dată numaĭ puţin vor fi îmbrăţişaţĭ, îmĭ permit D-le Ministru, pe de o-parte a vĕ arăta nevoia şi lipsa materială ce se simţesce imperios de către fraţiĭ noştrĭ, iar pe de alta, a vĕ da ferbintea mea rugăminte ca să ţineţi sémă, acum maĭ mult de cât orĭ când altă dată, de acéstă lipsă, care fiind îndeplinită prin concursul mărinimosuluĭ nostru guvern actual, ar face fericit un numĕr de 3.000.000 fraţĭ românĭ aprópe !

Incă de la 1850—51 româniĭ transilvănenĭ ceruse de la regimul imperial învoire de aşĭ întemeia o Universitate pentru fiiĭ celor 500 miĭ familiĭ române locuitóre în câte-va ţerĭ ale imperiuluĭ. Rĕspunsul pe atuncĭ fusese: »Faceţi-vĕ décă aveţĭ banĭ, »că de la Stat nu vi se póte da nimic.« Dupe aceea, urmară reacţiunea şi încercarea de aĭ germanisa şi catolisa.

Astăḑĭ însă, vĕḑêndu-se maĭ liberĭ, voïesc a se folosi de timp şi a se gândi la viitorul lor.

Cu tóte aceste, sciind eĭ că la fondarea uneĭ adevĕrate Universităţĭ se cer miḑlóce bănescĭ colosale, pe care încă nu le aŭ şi verĭ-o 20 profesorĭ prea bine pregătiţĭ, pentru ca să nu fie siliţĭ a întroduce îndată la început profesorĭ de alte némurĭ şi confesiunĭ, de carĭ trebue să se feréscă pe cât se póte, décă nu din alte cause, încă, pentru onórea naţională, aşĭa s'aŭ mărginit în dorinţa de a întemeia de o cam dată numaĭ facultatea juridică românească, cu un curs de 4 anĭ, séŭ adecă aşĭa numita *Academia,* de care saşiĭ aŭ una în Sibiu şi Ungurii alta în Cluj, numaĭ bieţiĭ confraţiĭ noştrĭ n'aŭ de loc. Apoĭ veţĭ maĭ sci încă, D-le ministru, că astăḑĭ se află 96 studenţĭ românĭ la Academia nemţéscă din Sibiu şi 32 la cea maghiară din Cluj.

---

[1]) Ministrul Moldoveĭ, în 1864, Septembre 9, cu jurnalul sĕŭ No. 675 (Panu, Rolla, Silion, D. Rosetti), aŭ apelat şi la toţĭ autoriĭ şi tipografiĭ, să doneze cărţĭ şcólelor române din Cernăuţĭ, Sucéva, Braşov, Blaj, Sibiu, Beiuş, Arad, Temişóra, Oradea-Mare şi teologilor românĭ din Viena. Anexăm adresa cu care I. Fetul însoţi un frumos dar de 210 volume.

Atâta junime românéscă studiósă merită a avea o *Academie naţională*, la care apoĭ s'ar duce juniĭ şi din Bucovina, Banat, etc., póte şi de la noĭ.

Insă şi la conservarea uneĭ Academiĭ se cer pe an ca la 18 miĭ floriniĭ, séŭ cam 3.500 galbenĭ. De unde însă? Statul lor n'are atâţia banĭ pentru românĭ. Ce e drept Statul a început a da, însă numaĭ cleruluĭ şi şcólelor românescĭ gimnasiale (Braşov, Blaj), în total la 90 miĭ florinĭ, cam 17.000 galbenĭ pe fie-care an, iar maĭ mult nu voesce, ci-ĭ trimite la pungele lor.

Afară de banĭ însă maĭ este şi altă dificultate, adică tot cea atinsă maĭ sus: *profesorĭ bunĭ*. Pe aceştia trebue să şi-ĭ facă maĭ ântêiŭ. Indată ce vor avea, se vor apuca de lucru.

Deci modesta lor cerere, D-le Ministru, pentru care fac apel prin organul meŭ către mărinimosul actual guvern, este de a li se da un ajutor anual de 500 galbenĭ pe 4 anĭ, cu următórele condiţiunĭ:

1. Cu 200 galbenĭ să se facă stipendiĭ de câte 20 galbenĭ la 10 tinerĭ juriştĭ, de naţiune română, eminenţĭ, însă lipsiţĭ de miḑlóce (de care sunt mulţĭ), spre aşĭ putea continua studiile juridice.

2. Din 300 galbenĭ să se facă duoĕ stipendiĭ pentru câte duoĭ tinerĭ carĭ aŭ făcut cu laude cursul juridic de 3 anĭ, pentru ca să se pótă pregăti la verĭ-o Universitate undeva, ca profesorĭ de drepturĭ, depunênd rigurósele, adecă câte 150 galbenĭ la unul pe câte 2 anĭ, dupe care termin stipendiul ar trece la alţĭ duoĭ din ceĭ 10, carĭ s'ar alege maĭ bunĭ.

Aceştĭ 500 galbenĭ se vor îngriji în modul arĕtat, de către comitetul înfiinţat anume în Sibiu pentru ajutorirea juriştilor, sub preşedenţia D-luĭ consilier Petru Manu, bărbat venerabil şi neprihănit, precum póte îl veţĭ fi cunoscênd şi D-vóstre. Ast-fel D-le Ministru, fraţiĭ noştri, de şi ceva maĭ târḑiŭ vor avea însă o Academie condusă cum trebue, de bărbaţĭ bine pregătiţĭ, iar acésta vor avea a o mulţămi neam de neamul lor bine-voitoruluĭ şi bine-făcĕtoruluĭ actual guvern.

3. Condiţiunea ca dupe ce se vor fi pregătit în 4 anĭ 4 profesorĭ bunĭ, că 500 galbenĭ să se prefacă în duoĕ lefĭ de profesorĭ, câte 250 galbenĭ la unul, lefĭ cu care în Ardeal póte trăi o familie de profesor. Acésta ar fi apoĭ o fundaţiune pe vecie.

Cele-alte lipsurĭ ale Academieĭ le-ar acoperi româniĭ de acolo de îndată ce s'ar face un început atât de solid prin noĭ.

Ast-fel fiind împrejurările şi lipsurile materiale de care aŭ grava necesitate confraţiĭ noştrĭ de peste Carpaţĭ, vĕ maĭ adaug din parte-mĭ ferbinţĭ rugăminţĭ, ca să le daţĭ căldurosul concurs al D-vóstre, ca ast-fel frăţescul apel făcut, să capete rĕsunet in inimile generosuluĭ actual guvern, spre reuşirea şi fericirea lor.

Despre resultatul acesteia veţĭ bine-voi a mĕ încunoscinţa.

Primiţĭ, vĕ rog, D-le Ministru, încredinţarea osebiteĭ mele consideraţiunĭ.

Locot. Mitropolit, *Calinic Miclesco.*

No. 1.970. Iaşĭ, 1864, Iunie 1.

*

Pentru producerea de meseriaşĭ, se trămiseră tinerĭ în străinătate, In 16 Aprilie 1860, cu adresa No. 1.340 ministerul cultelor caută să aşeḑe un numĕr de ucenicĭ la

agenţia vapórelor Loydului, la lucrarea machinelor. Dar agenţia refusă, sub pretext că n'are lucrări importante.

Iată ce nu trebue uĭtat!

*

La 20 Iuiie 1862, scólele de arta şi de agricultură s'aŭ trecut la ministerul agriculturei, comerciuluĭ şi lucrărilor publice.

Apoĭ în 1864, ministerul de justiţie se împreună cu ministerul de culte şi instrucţiune publică, însă cu director special fie-care, de şi avênd numaĭ un ministru.

*

Organele de cultură generală continuă în desvoltarea lor.

Bibliotecele 'şĭ înmulţesc colecţiunile, maĭ ales cea din Iaşĭ, precum vĕḑurăm din budgetul pe 1860. In acelaşĭ an şi pe lângă ministerul de instrucţiune publică din Iaşĭ se începuse o bibliotecă specială didactică, care se contopi apoĭ cu acea a ministeruluĭ din Bucurescĭ. [1])

La ocasiunea mergereĭ D-luĭ bibliotecar B. P. Hasdeŭ, se aducă din Basarabia un numĕr considerabil de cărţĭ donate de tatăl D-sale, guvernul rusesc cât pre ce să nu maĭ permiţă acum ilustruluĭ academician de a se maĭ reîntórce in România.

A trebuit seriósă intervenţiune din partea guvernuluĭ Moldoveĭ până să pótă D. Hasdeŭ a trece vama de la Sculenĭ.

Pentru frumuseţa casuluĭ şi ca o pagină din biografia ilustruluĭ bărbat, aducem aci traducţie dupe nota consuluĭ Rusieĭ, sub No. 749, din 20 Septembre, cu referinţă la D. Hasdeu.

Traducţie de pe nota consulatuluĭ general al Rusieĭ sub No. 749, din 20 Septembre.

«Numitul Tadeŭ Hasdeŭ, fiul unuĭ proprietar din Basarabia, cu asemenea nume, viind în anul 1857, în calitate de intendent la moşiile prinţuluĭ Constantin Moruzi, situate în partea Basarabieĭ anexate, s'aŭ domiciliat deja după stabilirea noueĭ frontiere şi aŭ făcut a fi recunoscut ca supus român, fără a cere autorisaţia guvernămêntuluĭ imperial şi fără a îndeplini formalităţile exigente de legĭ în asemenea casurĭ şi în calitate de indigen aŭ ocupat de atuncĭ funcţiunĭ publice, maĭ întâiŭ ca membru la tribunalul judiciar al districtuluĭ Cahul şi maĭ în urmă ca redactor al uneĭ foĭ politice redigiată la Iaşĭ.

Făcêndu-se maĭ în urmă profesor şi bibliotecar, D. Hasdeŭ, în anul 1860 a făcut un voiagiŭ la Odesa şi Chişinăŭ, sub nume de Stogon Petriceĭco, cu misiune de a cumpĕra cărţĭ pentru biblioteca naţională din Iaşĭ. La sosirea sa în Basarabia guvernul acesteĭ provincĭĭ, constatând adevĕrata sa naţionalitate 'ĭ opri paşportul şi numaĭ dupe insistenţa repetată a guvernămêntuluĭ Moldoveĭ, şi dupe ce acesta aŭ dat siguranţiĭ formale, că D. Hasdeŭ va fi înapoiat autorităţilor imperiale, îndată ce comisiunea va dovedi că trecerea sa în Moldova a fost ilegală, E. S. generalul Kanton de Verragon, aŭ consimţit a delivra numituluĭ individ un paşport rusesc.

Organisându-se o comisiune pentru a cerceta causa D-luĭ Hasdeŭ, consulatul impe-

[1]) Dosarul No. 1.489.

rial din Iașĭ, în urmarea cererilor D-luĭ guvernor al Basarabieĭ, s'aŭ adresat prin notele din 26 Septembre 1860, No. 2.828, 11 Februarie No. 409, și la 25 August 1861, sub No. 2.140, atât către Ministerul trebilor străine, cât și către acel de interne din Iașĭ, pentru a obține dovedile pe carĭ se bazéză Domnul Hasdeŭ, pentru a justica actul comis de el, și pentru a cunósce tot-d'o-dată opiniunea guvernămêntuluĭ princiar asupra acesteĭ cestiunĭ.

Aceste note rĕmânênd fără rĕspuns, D. Popow, s'a referit către acest general consulat, cerênd intervenția sa către cine se cuvine, pentru a căpăta sus citatele dovedĭ.

Prin urmare, der, subscrisul recomandând cele precedente bine-voitóreĭ atențiunĭ a Onor. Minister al trebilor străine, se flatéză cu speranța, că Principele Cantacuzin va bine voi a 'ĭ transmite actele ce pot avea vre-un raport la schimbarea naționalitățeĭ D-luĭ Hâsdăŭ.

Așteptând acea comunicațiune, subscrisul profită, etc.»

Cu ocasiunea călĕtorieĭ séle în Basarabia, și credem și la Odesa, D. Hasdeŭ descoperi in biblioteca din acel oraș, rara carte: «Histoire sommaire des choses les plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie,» de Charles de Ioppecourt, tipărită la Paris la 1.620.

O copie dupe acéstă însemnată carte, s'ă tras de către D. Hasdeŭ, pentru biblioteca din Iașĭ. In *Ateneul Român* din Iașĭ, am publicat o dare de sémă despre acéstă carte.

*

Liceul din Iașĭ, s'a ajutat de cât-va timp la cursul de botanică, cu grădina botanică, organisată de cățĭ-vă anĭ, de Dr. Anastasie Fĕtu. Acéstă grădină, în 1864, numĕra 1.500 de plante, și primea o mică subvențiune de la Stat, ca remunerațiune pentru serviciile, ce aducea studiuluĭ. [1]

*

In 1863, D. G. M. Tătărescu, presintă Ministeruluĭ cultelor și instrucțiuneĭ publice din Bucurescĭ, următorul proiect de înființare al uneĭ scolĭ de pictură și sculptură în Bucurescĭ, cum era una în Iașĭ.

Proiect de înființarea scóleĭ de pictură și sculptură în România

Spre acest sfârșit, ar trebui să se formeze o galerie de tablourĭ originale, dér fiind-că acestea în tot chipul, sunt rare și greŭ de găsit, și care negreșit că ar costa și sume fabulóse;

1. Socotesc dér, că midlócele cele maĭ nemerite de o cam dată, ar fi, potrivit și cu sorgintele țĕreĭ nóstre, de a forma o colecțiune de copiĭ exacte, dupe operile cele maĭ stimate; acésta se dice începutul unei galeriĭ, care va fi de ajutor indispensabil a acestor scóle. Sunt deja cățĭ-va artiștĭ românĭ, carĭ 'șĭ a făcut studiile în străinĕtate (carĭ maĭ mult și carĭ maĭ puțin) și carĭ se vor însărcina voios cu reproducerea treptat a unor asemenea opere, îndatorindu-se însă, a înfățișa guvernuluĭ atestate formale din partea

[1] Vedĭ anexa.

autorităților competinte locale despre exactitatea reproducereĭ; acéstă îndeletnicire nu va putea popri pe artiștiĭ ce se vor însărcina cu dênsa, de a consacra o parte a timpuluĭ și la producțiunile lor originale.

2. Se va face asemenea o colecțiune aleasă de stampe, pentru înlesnirea și formarea gustuluĭ junimeĭ studióse.

3. Spre complectarea acesteĭ scóle, trebue asemenea o colecțiune de copiĭ exacte în gesso (ipsos) dupe cele maĭ stimate opere grece antice, precum și vre-o duoĕ modelurĭ de anatomie tot în ipsos, care se găsesc cu multă înlesnire, maĭ cu sémă pe la Florența și Roma, (cu 600 galbenĭ, se póte forma o colecțiune care să nu lase nimic de dorit.)

4. Aceste tablourĭ și sculpturĭ, se vor așeḑa cu ordin, fie-care câte într'o sală, séŭ maĭ multe, dupe cantitatea lor, și cu acéstă ocasiune vom putea forma *o galerie de tablourĭ* și un *musĕŭ* de sculptură, care va servi tot-d'o-dată și spre popularisarea frumóselor arte, așĭa că cu încetul se va introduce simțul frumosuluĭ (ceea ce ne lipsesce cu totul.)

5. Intr'acéstă scólă eleviĭ vor face cursurĭ regulate de desemn dupe *stampe*, *statue* și *natură* maĭ cu sémă.

6. Curs de *Perspectivă.*

7. Curs de *Anatomie ;* și cățĭ dintr'înșiĭ se vor destina pentru pictură, vor studia sub direcțiunea profesorilor composițiunea și coloritul; iar aceĭ carĭ se vor destina pentru sculptură, vor începe a modela în gesso dupe statue și natură. Acestea sunt adevĕratele studiĭ, carĭ pot să formeze junĭ elevĭ, pe adevĕrata cale a acestor duoĕ arte.

8. Acéstă scólă se va dirige de artiștĭ de la care se va cere probe de capacitate într'acéstă necesarie.

9. Intr'acéstă scólă se va pregăti junimea studiósă, destinată acesteĭ nobile arte, care dupe un studiŭ regulat de cățĭ-va anĭ, vor da concurs riguros de tóte cele coprinse maĭ sus, și cățĭ vor eși eminențĭ în tóte, un numĕr dintr'aceĭa, se vor trimite în străinĕtate a se perfecționa.

G. M. Tătărescu.

Intre lucrările din ramura pictureĭ, în aniĭ aceștia, se cade a se menționa albumul pictoruluĭ Trenk.

Musĕul nostru din Bucurescĭ, posedă cele maĭ multe din frumósele lucrărĭ ale acestuĭ pictor.

Un numĕr de tinerĭ, cer egalmente la »7 Noembre 1863, înființarea uneĭ scóle de pictură. [1])

La 20 Noembre 1863, D-l Tătărescu, revine cu un noŭ proiect, maĭ desvoltat, ḑicênd, că l'a lucrat împreună cu D-niĭ Aman și Alexandrescu, dupe însărcinarea ce avusese din partea Eforieĭ încă din 1861. [2])

Consiliul superior, în 28 Noembre 1863, aprobă în principiŭ lucrul și-l recomandă Ministruluĭ a se lua în considerare cu noul budget pe 1864. Dér Ministrul D. Bolintineanul ḑice, că «nefiind fondurĭ nicĭ în noul budget, se maĭ amână ; la dosar.»

Vĕḑurăm, că D-luĭ N. Crețulescu, reveni acest merit al fundațiuneĭ scóleĭ de pictură din Bucurescĭ, dupe propunerea și proiectul ce am întocmit noĭ.

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

La 13 Ianuarie 1861, Ministrul Vlădoianu din cabinetul luĭ M. Costachi, face referatul No. 309, către Consiliul de Miniştri, şi 'ĭ propune un regulament, pentru facerea unuĭ tabloŭ în uleiŭ, represintând lupta de la *Teişanĭ* între Stroe Buzescul şi nepotul Hanuluĭ tătăresc (1604), cu scop de a se conserva memoria unuĭ ast-fel de fapt istoric.

Premiul 300 galbenĭ.

Consiliul de Miniştri aprobă.

In preambulul regulamentuluĭ concursuluĭ se ḑice : «frumósele arte influinţând cu tărie asupra spiritelor şi a imaginaţiuneĭ, aŭ privilegiul, precum ele se ocupă de creaţiĭ nobile şi perfecte în forme, a deştepta în inimele ómenilor sentimente 'nalte şi generóse. Când ele reproduc cu energie şi cu talent gloriósele evenimente ale uneĭ naţiĭ, ele aţiţă şi fortifică amorul patrieĭ într'acea naţie, şi o mână ast-fel la un patriotism luminat, la o adevĕrată şi seriósă propăşire naţională.

Ministrul, spre a stimula desvoltarea picturĕĭ, ce începe abia a se introduce printre noĭ, propune concursul. Tabelul va fi depus în Musĕŭ, juriul va fi de 8 persóne artiştĭ şi cunoscĕtorĭ competenţĭ (?), pânza va fi de 1 m. 25 cm. şi 1 1,35 înalt, termenul la 1 Septembre 1861. Regulat, adecă o dată pe an, asemenea concurs se va face «până se vor putea înfiinţa şi alte concursurĭ pentru desemn, architectură, sculptură musică şi până când desvoltarea artelor şi întinderea gustuluĭ în ţéra nóstră, vor permite a se cere de la artiştĭ, nu schiţe, ci tablourĭ sĕvîrşite, care să pótă constitui o mică exposiţie de frumósele arte. [1])

*

In 1863, D-l N. I. Voinescu, fost bursier al Statuluĭ pentru musică la Viena, din 1849, cere Ministeruluĭ cultelor şi instrucţiuneĭ publice din Bucurescĭ, la întórcerea sa din Viena, un post ca profesor de violină la scóla de musică. Consiliul superior aprobă înfiinţarea prin budgetul anuluĭ viitor al scóleĭ de musică, dér şi acéstă instituţiune avea să fie creată la 1864. [2])

Nu putem totuşĭ nega unele progrese ale acesteĭ arte.

Din faptele musicale, amintim publicaţia, în 1860, a melodiilor române de Alex. Berdescu. In Maiŭ acel an, prin raport către Domnitor, sub No. 1.540, să acordă luĭ Alexandru Berdescu 70 galbenĭ, cu titlul de împrumutare, ca să 'şĭ tipăréscă melodiile române adunate ; lucrarea a fost prealabil cercetată de D. Bengescu, dupe însărcinarea ce i a dat rĕposatul C. A. Roseti.

In Iulie 1860, artistul Flechtenmacher s'a mutat în Bucurescĭ este remunerat, ca să pună vorbe românescĭ sub musica din «Norma», ca lucrare începĕtóre de opera naţională.

In Martie 1861, scóla de musică din Iaşĭ, sub direcţiunea luĭ Spiru, numĕră 23 de elevĭ, din carĭ 8 pentru bell canto, 7 pentru piano, 16 pentru violină, 47 principiĭ elementare, 6 fete la bell canto, 9 la piano şi 12 la principiĭ.

In Iunie 1861, Ministerul de resbel, No. 6.292, cere Ministeruluĭ cultelor, să rênduiască o comisiune, ca să cerceteze 13 imne naţionale intrate la concursul publicat de acel Minister.

---

[1]) »Monitorul oficial«, din 24 Martie 1861.

[2]) Veḑĭ anexa.

Ministrul cultelor numesce în comisiune pe artiştiĭ Wist, Flechtenmacher, Wachman, Al. Berdescu, D. Florescu şi Gr. Bengescu. [1])

Se scie, că imnul care a isbutit, a fost composiţiunea D-luĭ Hübsch, actual inspector al musicilor militare.

*

Teatrul din Iaşĭ, cu strămutarea capitaleĭ la Bucurescĭ, cu îndepărtarea din Iaşĭ a luĭ Alexandri şi a altor scriitorĭ, este în scădere din ce în ce maĭ simţită.

Se maĭ ridică din când în când prin intrarea în trupa Ieşană a luĭ Mihaiŭ şi Matildeĭ Pascali, dér aceştia introduc şi aci drama de Boulevard.

La Bucurescĭ, teatrul, la Noembre 1860, se administréză în regie de către guvern, dér Statul păgubesce considerabil, şi G. Costaforu propune luĭ Vodă Cuza, la finea anuluĭ 1860, să se dea teatrul în arendă luĭ Mateiŭ Millo.

Domnitorul aprobă.

In Septembre 1860, Ministrul de interne C. Iliescu, prin raportul către Domnitorul Cuza, de la 30 Septembre, sub No. 940, a propus Domnitoruluĭ administraţiunea teatruluĭ de un Comitet de 5 membri.

Acest Comitet, la Septembre 1863, sub pretext, că teatrul nu maĭ este în regia Statuluĭ, se reduce la 3 membri, şi anume: Gr. Bengescu, Cap. C. Silion şi Iancu Samurcaş.

Apoĭ în 23 Noembre acelaş an, cere iarăşĭ cu raport către Domn, No. 30.649, adăugirea a duoĭ membri în comitet, sub cuvênt, că în capitală sunt maĭ multe teatre şi nu pridideso treaba numaĭ 3 membri. Cererea acésta o făcu D-l Ministru de interne M. Kogălniceanu, şi se numi aceĭ membri : I. Strat, Nicolae Pâcleanu. [2])

Dupe stăruinţele, din 1863, ale actoruluĭ M. Pascali, care mereŭ scria şi pretindea, că Mateiŭ Milo duce teatrul la ruină, o Comisiune adause către vechiul Comitet, compusă din D-niĭ V. Boerescu şi C. Cantacuzin, este însărcinată cu cercetarea unuĭ proect de reorganisare a teatruluĭ naţional presentat de artistul Pascali.

Acéstă organisare nu se făcu aşĭa de curênd, iar publicul luminat, continuă în Bucurescĭ şi Iaşĭ a frecuenta maĭ mult opera italiană, pentru care Statul plătea o subvenţiune de 1.250 galb. la Iaşĭ, şi maĭ mare la Bucurescĭ. [3])

*

O rubrică specială deschidem aci, pentru continuarea informaţiunilor despre diverse lucrărĭ istorice din ţéră. In 1860, Consiliul de Miniştri cercetéză referatul Ministruluĭ instrucţiuneĭ publice de la 22 Ianuarie, sub No. 255, relativ la conservarea obiectelor antice, archeologice şi istorice, ce coprind mönăstirile închinate din ţéră.

Consiliul decide, că nu ajunge numaĭ apelul făcut către egumenĭ şi către toţĭ cetăţeniĭ inteligenţĭ, ca să privigheze nevĕtămarea obiectelor preţióse, ci pentru maĭ multă eficacitate, se unesce cu părerea Ministruluĭ de culte, de a rêndui o comisie de 4 membri, care împărţind mönăstirile în 4 circumscripţiĭ, fie-care din eĭ să visiteze câte una, alcătuind inventare noue de tóte obiectele mobile şi imobile de interes istoric, şi să

---

[1]) Dosarul No. 2, archiva ministeruluĭ de culte.

[2]) Dosarul No. 72, archiva Ministeruluĭ de Culte, din 1863.

[3]) Dosarul No. 34, din 1853 şi No. 47.

aducă cu eĭ la Bucuresci tóte cărţile vechĭ uĭtate prin dulapurile mŏnăstirilor. Pe lângă fie-care din ceĭ 4 comisarĭ, va fi şi câte un secretar. Misiunea este retribuită cu câte 50 galbenĭ pe lună de fie-care. Jurnalul este semnat de Ión Ghica, G. Golescu, V. Alexandri, Florescu şi G. Creţeanu. [1])

Acéstă Comisiune a cam ingrămădit în podurile şi pivniţele Ministeruluĭ de culte fel de fel de obiecte, carĭ n'aveaŭ a face cu antichitatea. Când la 1864 şi 1865 am creat musĕul archeologic, a fost mare chin pe mine, Director al Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice la acea dată, până să fac o primă alegere. Ni se pare că şi astăḑĭ la Musĕŭ sunt lăḑĭ cu obiecte ce n'aŭ ce căta acolo.

In timp ce Comisiunea cutreera mŏnăstirile, cea-l-altă Comisiune documentală primea prefacerĭ în personal. Aşĭa la 1861, D-l Florescu e numit membru la acéstă Comisiune în locul D-luĭ I. Brezoianu, cu ofisul Domnitoruluĭ Cuza No. 517, din 13 Septembre. N. Filimon, trece în locul D-luĭ Orĕscu, care e chiămat membru la Epitropia obştéscă. Gr. Mano devine secretar în locul luĭ Filimon. Aceste schimbărĭ se fac din causa neînţelegerilor dintre membriĭ Comisiuneĭ, ḑice Ministrul Niculescu în raportul către Domn.[2])

Am vĕḑut instituirea şi a uneĭ alteĭ Comisiunĭ istorice, în 1859 şi 1860.

Acéstă Comisiune presentéză în 15 Decembre 1860, Ministeruluĭ instrucţiuneĭ publice, un proiect pentru o societate Academică, cu scopul de a stimula sciinţele şi literile, şi a aduna şi publica materialele atingĕtóre de istoria naţională. Acea societate va fi compusă din 18 membriĭ actualĭ, împărţiţĭ în 2 secţiunĭ, una secţiunea istorică şi archeologică, şi a duoa secţiunea literară şi lexicografică.

Dăm în anexe întregul proiect şi raportul Comisiuneĭ. Pentru realisarea acesteĭ Comisiunĭ, se cerea 304.000 leĭ pe an, căcĭ membriĭ aveaŭ să fie plătiţĭ cu léfă fixă de 300 leĭ pe lună.

Şi acest lucru frumos închipuit, rĕmâne între *pia desideria.* Ministrul Barbu Vlădoianu, la 18 Ianuarie 1861, cu referatul No. 511, supune Consiliuluĭ de Miniştri, proiectul elaborat de Comisiune. Aci, se înmormîntă lucrul, până când, la 1864, cestiunea o reagitarăm noĭ tot cu D-l N. Creţulescu. Impregiurările politice ale timpuluĭ n'aŭ permis însă fundarea Academieĭ, chiar în 1864. Un alt ilustru patriot, D-l C. A. Rosetti, era menit să realiseze, mult modificând-o şi îmbunătăţind-o, acéstă bine-făcĕtóre instituţiune din care născu Academia română.

Când cugetĭ, că cu 40 anĭ în urmă, limba românéscă era isgonită din biserica Treĭ-Erarchilor, şi când astăḑĭ urmărescĭ cultul eĭ în sînul Academieĭ române, nu maĭ poţĭ a te înduoi de marea eĭ vitalitate şi că cu adevĕrat este o mână providenţială asupra neamuluĭ românesc. [3])

Maĭ importante sunt studiile întreprinse deja pe atuncĭ de D-l Alex. Odobescu, asupra tesauruluĭ de Petroasa. In Decembre 1863, D-l Kogălniceanu, Preşedintele Consiliuluĭ de Miniştri, recomandă coleguluĭ sĕŭ, Ministrul de culte, să patroneze lucrarea importantă a D-luĭ Odobescu dupe anexatul prospect al D-séle. [4])

---

[1]) Veḑĭ anexa.
[2]) Veḑĭ anexa.
[3]) Veḑĭ anexa.
[4]) Veḑĭ anexa.

De maĭ mult timp, generalul Mavro donase numeróse obiecte de archeologie şi numismatică. S'a rênduit o Comisiune, care să priméscă cu inventar frumósa donaţiune a D-luĭ Mavros. In acéstă Comisiune, la 1862, se afla şi D. Sturdza, actualul ilustru secretar general al Academieĭ. D-sa, dupe un obiceiŭ, care din norocire pentru ţéră, l'a păstrat până astăḑĭ, donéză, la rêndul sĕŭ, Musĕuluĭ de înfiinţat la Bucurescĭ o colecţiune de 1.300 bucăţĭ monede. [1])

Inventariarea colecţiuneĭ Mavros, cu tóte acestea, nu se putu face. La înfiinţarea Musĕuluĭ, Urechiă a aşeḑat colecţiunea Mavros, sub povĕţuirea generosuluĭ donator. Nu scim décă chiar astăḑĭ inventariarea e făcută, şi maĭ ales a secţiuneĭ numismatice.

Inainte de a termina cu acéstă rubrică, se cade să înregistrăm şi cel de al duoilea regulament întocmit la 1864, asupra Comisiuneĭ monumentelor publice. [2])

Fiind-că ne ocupăm aci de lucrărĭ relative la Istorie, credem util să maĭ amintim, că în Decembre 1860, M. Kogălniceanu, dispuse, să se aşeḑe mărcile judeţene pe la tóte autorităţile. D-sa ḑice, «că le am ales pe celea ce le am găsit din vechime, iar altele dupe cum am socotit a se întocmi.»

Acestea din noŭ întocmite, eraŭ maĭ cu sémă pentru judeţele din Basarabia.

Inainte de a păşi la bibliografia anilor din urmă aĭ acestuĭ tratat, séŭ maĭ drept la obicĭnuitele câte-va indicaţiunĭ bibliografice, anexăm un catalog de cărţile didactice adoptate la scolĭ, sub Ministerul D-luĭ N. D. Racoviţă (1862. [3]) Acéstă listă ne arétă existând încă unele cărţĭ din cele maĭ vechĭ, adoptate de Eforia din Bucurescĭ.

Pe la acéstaşĭ dată, un raport (2 Martie 1862), arétă, că în scóla de Verde din Bucurescĭ, aŭ găsit în us următórele cărţĭ :

Clasa I.

Abecedar,	de *Heliade.*
Lectura,	» »
Rugăciunĭ	» »
Caligrafia	» *A. Pop.*

Clasa II

Cartea de lectură,	de *B. Ştefănescu.*
Aritmetica	» »
Catechismul	» *Florian Aaron.*
Gramatica	» *V. Stilescu.*
Geografia	» *Vlădescu.*

Clasa III

Istoria	de *Heliade.*
Caligrafia	» *A. Pop.*
Catechismul	» *F. Aaron.*
Aritmetica	» *G. Pop.*
Geografia	» *Vlădescu.*
Gramatica	» *V. Stilescu.*

Clasa IV

Aritmetica,	de *G. Pop.*
Comptabilitatea	» *Iarca.*
Gramatica	» *V. Stilescu.*
Geometria	» *G. Eustaţiŭ.*
Cosmografia	» *Laurian.*
Istoria naturală	» *Iarca.*
Istoria Românieĭ	» *Laurian şi Heliade.*

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

[3]) Veḑĭ anexa.

Iată acum și o listă de cărțile în uz la gimnasiĭ din Țéra Românéscă:

Listă de cărțile didactice ce se predaŭ în gimnasiul S-tul Sava

Clasa I.

Gramatica latină dupe Longchamp, de Beligniers, tradusă de Stilescul.
Epitome Istoriae Sacrae.
Istoria Românilor și Geografia, de Laurian.
Aritmetica, de Pavel.
Gramatica francesă, de Ciocaneli.
Nuvele morale.

Clasa II.

Gramatica latină dupe Longchan, de Beligniers, tradusă de Stilesticul.
Gramatica Română, de Maxim.
De viris Illustribus.
Fabulele luĭ Fedru.
Istoria Românilor și Geografia, de Laurian.
Aritmetica, de Pavel.
Geometria practică, de Pop.
Gramatica francesă mică, de Noël et Chapsal.
Fables de Lafontaine.
Duoĕ nuvele, de Poenaru.
Gramatica italiană, de Spinazola.

Clasa III.

Evangelia.
Cornelius Nepos.
Iulius Caesar.
Istoria și Geografia, de Laurian.
Gramatica francesă, de Noël et Chapsal.
Fables, de Florian.
Gramatica italiană, de Spinazola.

Clasa IV.

Evangelia.
Crispo Sallustio și Quinto Curtio.
Geometria dupe Legendre.
Gramatica francesă, de Poidevain.
Télémaque.
Coșiul cu florĭ.
Gramatica italiană, de Spinazola.

Clasa V.

Res Memorabiles, de Titu L. Patavin.
Ovidiu.
Gramatica elenă, de Colocotidi.

Xenofonte, idem.
Crestomatia elenă, de Colocotide.
Istoria veche, de Cernătescu.
Gramatica francesă mare, de Chapsal.
Literatura francesă, de Roques.
Gramatica germană, de Limburg.

Clasa VI.

Ciceronis Orationes Catilinariae.
Eneidele luĭ Virgilius. (Virgilius mare, compl.)
Isocrate și Demosthene.
Istoria medie, de Cernătescu.
Istoria naturală, de Barach.
Literatura francesă, de Roques.
Racine (Athalie).
Crestomatia germană.

Clasa VII.

Platone.
Dialogul luĭ Criton.
Pro Milone de Cicerone, Ovidiŭ și Virgiliŭ.
Literatura, de Marsillac.

Clasa VIII.

Tacit. Annalium Libr. XVI. Historiarum Libr. V. Germarorum.
Cicerone de oficiis.
Orațiu.
Homeri Eliade.
Platon.
Phedon.
Sofocle.
Orleans (Schiller).

Multă vreme încă, precum se vede, cărțile didactice nu sunt aceleașĭ în Iașĭ, ca și în Bucurescĭ.

La Bolgrad se înființéză în 1861, o tipografie bulgaro-românéscă. Acésta urmăresce maĭ puțin scopurĭ didactice, decât propagandă politică. Cât datoresce actuala Bulgarie scólelor române și protecțiuneĭ guvernelor Românieĭ, Istoria nepărtinitóre va spune-o când va.

*

Din perióda de timp în ultim cercetată, în urma reintrăreĭ în țéră a tutulor emigraților de la 1848, literatura dispune de tot ce e maĭ capabil și maĭ abil în arta condeiuluĭ. Dér și nouele generațiunĭ, de dupe 1848, sunt intrate în arenă și încă cu marĭ succese. In jurul *Românieĭ* monumentala fóe publicată la Bucurescĭ, sub direcția D-luĭ Odobesu, gravitéză noue pleade de scrisorĭ de invitațĭ. *Ateneul din Iașĭ* de asemenea adună pe

scurt timp pe maĭ mulţĭ scriitorĭ rĕmaşĭ încă acolo dupe unirea ţĕrilor. D-l G. Sion, la Bucurescĭ, deschide în fóia sa *Revista Carpaţilor*, loc de întâlnire şi de desvoltare a numoróse talente noue.

Dér maĭ ales jurnalistica politică, absórbe cele maĭ alese talente. D-niĭ C. A. Roseti, M. Kogălniceanu, C. Boliac, păşesc în fruntea jurnalismuluĭ politic. La scóla acestor atleţĭ aĭ polemiceĭ, se formézâ o sumă de tinere pene, bine ascuţite şi servite, multe, şi de o cultură maĭ deosebită.

Nu putem da aci lista tuturor publicaţiunilor apărute între 1860—1864, dér datorĭ suntem a constata, că rĕspândirea jurnalismuluĭ în ţéră, a produs, pe lângă binele politic, şi un mare rĕŭ: a făcut, ca *cartea*, şi maĭ ales cartea seriósă, să nu maĭ afle cetitorĭ şi cumpĕrătorĭ.

Décă *cartea* maĭ trăesce, dupe 1860, acésta fu graţie sacrificiilor ce pentru ea 'şĭ impuneaŭ sĕraciĭ membriĭ aĭ corpuluĭ didactic, carĭ singurĭ aprópe eraŭ abonaţĭ şi la gazete şi la publicaţiunile de cărţĭ noue.

Ministerul de culte, nu 'ĭ vorbă, protegiă şi el unele cărţĭ. Dér acesta nu era tot-d'a-una bun alegĕtor de opere. Aşia Ministrul D. Bolintinénu, la 1864, refusă ajutor profesoreluĭ Angel Pechmeja, pentru tipărirea colecţiuneĭ séle de balade române, traduse în versurĭ franceze, [1]) pe când Ministrul de la August 1860, impunea, cu circularea No. 2.165, egumenilor mŏnăstirilor, să cumpere cartea luĭ N. Filimon: «Escursiunĭ în Germania meridională.» [2])

*

Intre publicaţiunile oficiale, cu referinţă la scólă, vom aminti anuarele publicate de D. T. Maiorescu, fie ale gimnasiuluĭ din Iaşĭ, care stătu sub direcţiunea acestuĭ învĕţat bărbat, fie ale institutuluĭ Vasilian, care atât se îmbunătăţi sub direcţiunea aceluiaş bărbat.

La 1863—1864, V. A. Urechiă publică Anuarul instrucţiuneĭ publice, prima colecţiune de documente, relative la istoria scóleĭ române.

In Octombre 1861, cu decret domnesc, No. 619, din 31 Octombre 1861, se acordă luĭ I. Ionescu 50 galbenĭ, pentru opera ce a lucrat şi s'a tipărit la tipografia Statuluĭ, *Calendarul bunuluĭ cultivator*. Acéstă carte se distribui pe la scolĭ în multe exemplare.

In 1861, se publică la Iaşĭ gramatica germană, de Eivas.

Intre 1860—1862, Eforia adoptă cele 4 volume de D-r Baraş, Zoologia, Botanica, Mineralogia şi Geologia.

O fórte importantă publicaţiune istorică, apare în Bucurescĭ la 1862, Tesaur de monumente istorice de A. Papiŭ; acest jurnal va imbogăţi Istoria naţională, alăturea cu publicaţiunea egalminte utilă, ce face în Iaşĭ D-l T. Codrescu, sub titlul de Uricar, încă din 1852.

*

Incheiăm lucrarea nóstră amintind, că, legea actuală a învĕţămêntuluĭ, s'a lucrat de Consiliul de Stat, în timpul dictatureĭ Domnitoruluĭ Cuza. Ea nu fu terminată de-

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Veḑĭ anexa.

cât cu fórte puține dile înainte de încetarea dictatureĭ, fiind Ministru de culte și instrucțiune publică D-l N. Crețulescu.

Anexăm [1]) adresa No. 2 a Consiliuluĭ de Stat din 18 Iunie 1864, prin care cere Ministruluĭ instrucțiuneĭ publice, să permită D-luĭ P. Poenaru, unul din membriĭ Consiliuluĭ a consulta lucrările și cărțile, *incepêndu-se studiarea proectuluĭ de lege pentru organisarea instrucțiuneĭ publice.*

Va să dică la 18 Iulie, abia se începuse studiarea.

Luminile unor bărbațĭ ca Bosianu, Poenaru, A. Crețescu, asigurară acestuĭ proiect de lege, orĭ cât de iute lucrat, sorțĭ bunĭ. Revědut într'o nópte de D-l N. Crețulescu și de noĭ, Directorul sěŭ de la instrucțiunea publică, proiectul fu promulgat și deveni de atuncĭ încóce închezășuitorul a tótă cultura națiuneĭ române.

De sigur, acéstă lege a Consiliuluĭ de Stat, lasă multe de dorit, dér nu maĭ puțin ea coprinde multe înțelepte disposițiunĭ, carĭ ne explică cum acéstă lege stă în picióre până astădĭ, într'o țéră unde numaĭ stabilitatea legeĭ n'a înflorit, și dupe ce aprópe tóte guvernele, ba și însășĭ constituanta a propus să se modifice!

Nu cunóscem obiect, care să tenteze maĭ mult péna unuĭ istoric, ca acel al narațiuneĭ progreselor îndeplinite sub imperiul legeĭ de la 1864. Ministeriile, carĭ s'aŭ succedat de la 1864 până la 1868 'șĭ-aŭ tăiat largă parte de glorie, din aplicarea legeĭ de la 1864, creând instituțiunile prevědute de ea, ba și neprevědute.

Dér nu este acésta maĭ mult misiunea condeiuluĭ nostru, de a face istoricul acestor timpurĭ maĭ nouĭ, deci punem aci capět lucrăreĭ nóstre.

---

[1]) Vedĭ anexa.